

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

**МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА НОРВЕГІЇ: СУСПІЛЬНО-
ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

за спеціальністю – 106 Географія

галузі знань – 10 Природничі науки

за освітньо-професійною програмою – Економічна географія

спеціалізація – Географічне країнознавство, міжнародні та політико-географічні дослідження

Кваліфікаційна робота бакалавра

студентки денного відділення

IV курсу

Солодової Олександри Олександрівни

Науковий керівник:

к.геогр.н, ас. Довгань Наталія Степанівна

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ	5
1.1. Визначення та класифікації міграції населення	5
1.2. Теоретичні моделі пояснення міграції населення.....	7
1.3. Методика дослідження міграційних процесів населення	10
2.1. Загальна характеристика населення Норвегії.....	14
2.2. Міграційні процеси в Норвегії: історичний огляд	17
2.3. Сучасний стан міграції населення в Норвегії.....	19
2.3.1. Зовнішня міграція	22
2.3.2. Внутрішня міграція.....	27
2.4. Територіальні відмінності міграційних процесів.....	30
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ У НОРВЕГІЇ	35
3.1. Міграційна політика Норвегії	35
3.2. Проблеми, зумовлені міграціями та шляхи їх вирішення	38
3.3. Міграційні зв'язки між Норвегією та Україною	44
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	56

ВСТУП

Актуальність теми. Королівство Норвегія є однією із найбільш розвинених у соціально-економічному відношенні країн світу, яка успішно реалізовує соціально-економічну та міграційну політику. Міграція населення має великий вплив на демографічну структуру та економіку країни. Дослідження міграційних потоків в Норвегії дозволить зрозуміти, які демографічні тенденції зараз відбуваються, які групи мігрантів прибувають та як це впливає на ринок праці і соціальну сферу. Вивчення міграції також допомагає зрозуміти механізм взаємодії між різними культурами та сприяє розвитку міжкультурного спілкування та толерантності.

Норвегія зараз реалізує досить успішну міграційну політику й норвезький досвід буде корисним для України. Знання про міграційні процеси в Норвегії дозволить розробити більш ефективну політику та програми управління міграцією, спрямовані на інтеграцію мігрантів у суспільство, забезпечення їхньої соціальної та економічної стабільності, а також на збереження їх культурного різноманіття.

Отже, вивчення міграцій населення Норвегії є важливим для розуміння широкого спектру соціальних, економічних, культурних та політичних викликів, які виникають у зв'язку з міграцією, а також для розроблення ефективних стратегій управління цими викликами. Тому тема кваліфікаційної роботи є важливою та актуальною.

Мета кваліфікаційної роботи – на основі систематичного науково-методичного підходу проаналізувати просторові особливості міграційної ситуації у Королівстві Норвегія, дослідити особливості міграційної політики країни.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

- описати понятійно-термінологічний апарат, методи та методіку географічного аналізу міграційних процесів;
- проаналізувати просторові особливості основних міграційних показників у розрізі адміністративно-територіальних одиниць Норвегії;

- з'ясувати особливості міграційної політики Королівства Норвегія;
- визначити проблеми розвитку, зумовлені міграціями та запропонувати шляхи їх вирішення;
- висвітлити міграційні зв'язки між Норвегією та Україною.

Об'єкт дослідження – міграції населення у Королівстві Норвегія.

Предмет дослідження – просторові особливості міграційних процесів та міграційної політики Королівства Норвегія

Теоретичною основою роботи є загальні положення суспільної географії та країнознавства. Міграційні процеси в Україні та світі досліджували українські науковці Западнюк С., Лібанова Е., Малиновська О., Позняк О., Пугач С., Пуригіна О., Ровенчак О., Садова У., Сардак С. та ін. Питаннями міграцій населення та міграційної політики Норвегії займалися Голота Д., Мальцева К., Aanes E., Cooper B., Dyvik E., Imenes A., Myhre J., Sandnes T., Thorvaldsen G., Zuravskaja J. та ін. .

Основними методами дослідження є порівняльно-географічний, історичний, математико-статистичні, моделювання, системного аналізу, класифікації, картографічний методи дослідження

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. У роботі присутні 10 рисунків, 3 таблиці, 5 додатків. Список джерел нараховує 51 позицію. Робота викладена на 60 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Визначення та класифікації міграції населення

Термін «міграція» широко використовується у науковій літературі, засобах мас-медіа та повсякденному побуті. Насамперед, нам треба відокремити термін «міграція населення» від «міграція» взагалі. Адже мігрувати можуть тварини, елементи у земній корі, капітал, комп'ютерні дані та ін. [39]. У загальному розумінні міграція (з лат. *migratio*, від *migro* – переселяюсь) означає переселення, переміщення [15].

Міграція населення – це переміщення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього [30]. Синонімами терміну «міграція населення» є «міграція», «переселення», «міграційний рух населення», «переміщення населення», «механічний рух населення».

Існують різноманітні підходи до трактування поняття «міграція населення» в науковій літературі, які у можна об'єднати у три групи [11]:

- найширше трактування, коли міграцією вважаються будь-які рухи населення (включаючи соціальні, освітні, професійні). Такий підхід використовується переважно соціологами та психологами;
- широке трактування, при якому міграціями вважаються територіальні переміщення індивідів та груп людей між територіями, населеними пунктами;
- вузьке трактування, при якому міграцію розглядають як синонім терміну переселення [11].

У англійській літературі трактування міграції не дуже відрізняється від тих, що трапляються у нас. У словнику з суспільної географії «міграція – це пов'язані із зміною умов проживання переміщення індивідів, сімей чи груп людей із одного місця у інше. Вона є відмінною від туризму чи інших короткотермінових поїздок, які не призводять до зміни місця проживання» [48].

Звертає увагу чітко відмежування міграції від туризму та короткотермінових поїздок через ознаку зміни місця проживання.

Міграції населення є динамічним явищем, для позначення якого вживається термін міграційними процес – це зафіксована у просторі та часі серія міграційних подій результатом якого є територіальний перерозподіл населення між певними територіями чи населеними пунктами [11].

Особи, які здійснюють процес міграції, найчастіше називають мігрантами.

Залежно від мети та причини переселення осіб, які здійснюють міграцію можна поділити на три категорії: *мігранти, біженці та шукачі притулку* [30]. Кожна категорія визначається широко як сукупність обставин, які спонукають людину змінити своє місцезнаходження .

Мігранти – це особи, які змінюють країну проживання із особистих причин. Це можуть бути кращі можливості працевлаштування (трудові мігранти) або потреби в охороні здоров'я. Цей термін є найбільш поширеним, оскільки особа, що змінює своє географічне розташування, є мігрантом.

Біженці – це особи, які переїжджають не з власної волі. Причини міграції біженців зазвичай пов'язані з військовими діями всередині країни або іншими формами поневолення, що надходять як з урядових, так і з неурядових джерел. Біженці зазвичай асоціюються з людьми, які проти власної волі мають мігрувати якомога швидше, часто без усіх необхідних документів.

Шукачі притулку – це особи, які також залишають свою країну проти своєї волі, але не роблять цього за обставин, таких як війна чи загроза смерті. Мотивація покинути країну для шукачів притулку може включати нестабільну економічну чи політичну ситуацію або високий рівень злочинності. Таким чином, шукачі притулку переважно мігрують, щоб уникнути погіршення якості свого життя [30].

Процес міграції є дуже неоднорідним. Окремі переміщення об'єднуються в певні сукупності, які різні вчені називають по різному: типи, класи, групи тощо. Відповідно і систему поділу називають: класифікація, типологія, групування.

У науковій літературі є багато різноманітних класифікацій міграцій населення. Як приклади, можна навести схеми С. Западнюк [6], О. Малиновської [7], С. Пугача [11], О. Ровенчак [14] та ін.

О. Малиновська виділяє такі типи міграцій:

а) відповідно до перетину державного кордону: міжнародні (міждержавні) та внутрішні;

б) відповідно до напрямку відносно окремої території: еміграція (вибуття), імміграція (прибуття);

в) відповідно до умов прийняття рішення про зміну місця проживання: добровільні, вимушені;

г) за ознакою постійності перебування в країні призначення: незворотна (повна, стаціонарна), зворотна (тимчасова);

г) за метою міграційних переміщень: трудова (міграція робочої сили), економічна (на відміну від попередньої включає підприємництво), інтелектуальна; трудова у свою чергу поділяється на маятникову, сезонну, постійну [7].

Отже, міграція населення – це переміщення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього. У науковій літературі є багато різноманітних класифікацій міграції населення.

1.2. Теоретичні моделі пояснення міграції населення

Спроби пояснити причини, мотиви і наслідки міжнародної міграції для світу в цілому, а також для країн-донорів і країн-реципієнтів спричинило появу великої кількості теорій у науковій літературі. Розглянемо головні з них.

Теорія неокласичної економіки (J. R. Harris, M. P. Todaro, O. Stark, D. Massey, R. Cohen). Міжнародна міграція пояснюється економічною нерівністю між країнами, зокрема різницею між рівнями зарплати, що визначає рух робочої

сили з країн із низькою заробітною платою до країн, де вона значно вища. У такий спосіб забезпечується саморегулююча функція світового ринку праці [12].

Теорія людського капіталу (J. S. Becker, L. A. Sjaastad, H. R. Clarke). Причини міграції розглядаються на мікрорівні: кожна людина являє собою результат інвестицій у її освіту, кваліфікацію, здоров'я. Міграція може бути засобом інвестиції в «людський капітал», якщо вигоди від міграції перевищать витрати [8].

Нова економічна теорія міграції (O. Stark, E. Taylor, D. Massey, P. Arnold). Заснована на мікроекономічному функціональному аналізі і полягає в тому, що рішення про міграцію приймаються не окремими індивідами, а колективно. При цьому метою відправлення членів сім'ї на роботу за кордон є не тільки максимізація очікуваного прибутку, пов'язаного, зокрема, з грошовими переказами працюючих мігрантів, але й мінімізація ризиків, пов'язаних із недостатнім розвитком у своїй країні ринків праці, страхування, ф'ючерсів і кредитів [12].

Теорія «суспільного капіталу» (D. Massey, L. P. Goldring, J. Durand). «Суспільним капіталом» у країнах в'їзду вважається велика кількість мігрантів, що приїхали раніше і вже створили схеми пристосування до суспільства країни-реципієнта та входження у місцевий ринок праці. «Суспільним капіталом» мігрантів можуть бути також різноманітні державні, суспільні і комерційні інститути, що виступають посередниками між країнами, де є попит на іноземну робочу силу, і країнами, де спостерігається її надлишок [8].

Економіка сімейної міграції (G. Borjas, J. Mincer). Ця теорія пояснює причини і напрямки міграції з погляду сім'ї. Передбачається, що дорослі члени сім'ї можуть по-різному оцінювати майбутні дивіденди від міграції. Оптимальна стратегія сімейної пари залежить від ступеня кореляції переваг, що бачать від міграції чоловік і дружина. Ця теорія поєднує в собі економічний, соціальний та психологічний підходи [12].

Теорія сегментованого (подвійного) ринку праці (A. Portes, M. J. Plore, L. Basch). Міжнародна трудова міграція розглядається як результат дії

структурних чинників, зокрема постійного попиту на іноземну робочу силу, характерного для економічно розвинутих країн. Роздвоєння ринків робочої сили виникає на постіндустріальних етапах економічного розвитку в багатих країнах із ринковою економікою. Якщо в первинному секторі забезпечується стабільна робота і висока оплата праці для національної робочої сили, то вторинний сектор пропонує низьку оплату, відсутність стабільності та перспектив у фаховому зростанні, відштовхуючи тим самим національну робочу силу і породжуючи структурний попит на робітників-мігрантів [8].

Теорія світових систем, або світового господарства (S. Sassen, E. M. Petras). Відповідно до цієї теорії міграційний рух найчастіше спостерігається між колишніми колоніальними державами та їх колоніями, чому сприяють культурні, історичні, мовні, адміністративні та інші зв'язки. Взаємодіючи з регіонами, що розвиваються, країна розширює світовий ринок і діє як каталізатор для міжнародної міграції. Процес міграції пов'язується з розвитком світової транспортної мережі, засобів зв'язку, які полегшують міжнародні пересування людей [12].

Теорія притягування-виштовхування (pull-push) (H. Jerome, E. A. Lee). Міграція розглядається як результат відносної привабливості країн в'їзду і виїзду, а перешкоди, що зростають зі збільшенням відстані між цими країнами, – як обмеження міграційних процесів. У країнах виїзду визначальною для рішення мігрувати є роль «виштовхуючих» чинників, а в країнах в'їзду, відповідно, – роль «притягуючих» чинників. Рішення про міграцію може визначатися не стільки наявністю цих чинників, як суб'єктивним сприйняттям їх потенційним мігрантом [8].

Теорія міграційних мереж (D. Massey, A. Simmons). Основою теорії є поняття «співтовариство мігрантів», яке передбачає міжособистісні стосунки родинного і приятельського характеру мігрантів, осіб, що були мігрантами, потенційних мігрантів у країнах виїзду і в'їзду. Формування міграційної мережі, яке розпочинають мігранти-«першопрохідники», полегшує процес міграції для

наступних хвиль. У результаті після подолання певного критичного моменту соціальна міграційна структура автономно підтримує міграційний процес [12].

Теорія міграційних систем (R. E. Bilsborrow, M. M. Kritz, H. Zlotnik, D. van de Kaa, D. Massey). В її основу покладено системний підхід, покликаний об'єднати різноманітні концепції пояснення міжнародної міграції і довести, що міграційні потоки між країнами виїзду і в'їзду детерміновані різноманітними чинниками. Стійкі міграційні потоки формують єдиний простір (міграційну систему), що об'єднує країни виїзду і в'їзду; для розуміння динаміки системи необхідно розглядати її в цілому. При цьому географічна близькість може відігравати важливу роль, але вона не є обов'язковою умовою [8].

Отже, існують різні теорії для пояснення міграції населення між країнами та регіонами всередині країни. Головними чинниками які впливають на міграційний рух населення вважаються економічні.

1.3. Методика дослідження міграційних процесів населення

У процесі дослідження міграційних процесів використовуються такі основні методи: порівняльно-географічний, історичний, математико-статистичні, моделювання, класифікації, картографічний, районування, системного аналізу [2; 9; 17; 18; 19; 22].

Порівняльно-географічний метод є одним з головних методів географічних досліджень. Цей метод полягає у порівнянні географічних явищ та процесів у різних регіонах або країнах з метою встановлення схожості, відмінності та зв'язків між ними. Основна мета цього методу – з'ясувати закономірності, які визначають просторову організацію географічних об'єктів та явищ. При дослідженні міграції цей метод дозволяє аналізувати та порівнювати різні аспекти міграційних процесів у різних регіонах та країнах.

Історичний метод при дослідженні міграції використовується для розуміння та аналізу міграційних процесів, що відбувалися в минулому, а також їхнього впливу на сучасну демографічну ситуацію. Основні аспекти, які можна вивчати за

допомогою історичного методу в дослідженні міграції включають дослідження етапів міграційних процесів для певної території, причин та наслідків міграцій населення та ін.

Математико-статистичні методи відіграють важливу роль у дослідженні міграції населення, дозволяючи аналізувати великі обсяги даних та виявляти закономірності в міграційних процесах. Вони допомагають зрозуміти складність та різноманіття міграційних явищ, а також надають можливість більш об'єктивно аналізувати та прогнозувати їхні наслідки для суспільства та економіки.

Метод моделювання – це підхід, який полягає в створенні математичних або комп'ютерних моделей для аналізу складних систем або процесів. У контексті дослідження міграції метод моделювання може бути використаний для розуміння та прогнозування різних аспектів міграційної ситуації.

Метод класифікації – це підхід до аналізу даних, який полягає в розділенні об'єктів на групи або класи на основі їхніх характеристик. У контексті дослідження міграції метод класифікації може бути використаний для групування міграційних потоків за певними ознаками або властивостями.

Картографічний метод в дослідженні міграції використовує картографічні засоби для візуалізації та аналізу міграційних процесів і їхніх просторових змін. Цей метод дозволяє вивчати розподіл міграційних потоків, виявляти просторові закономірності та здійснювати географічний аналіз міграційних явищ.

Метод районування в географії – це процес поділу території на однорідні райони на основі певних природних, економічних, соціальних або інших характеристик. Цей метод дозволяє систематизувати знання про територію, полегшує планування та управління, а також сприяє кращому розумінню територіальних особливостей та закономірностей.

Метод системного аналізу є потужним інструментом для дослідження міграційних процесів, оскільки він дозволяє розглядати міграцію як складну систему, що включає в себе взаємодію різних елементів та підсистем.

Важливе значення про дослідженні міграційних процесів мають показники міграції. Показники міграції бувають двох видів: абсолютні (кількість прибулих,

кількість вибулих, їх різниця (сальдо міграції)) та відносні (абсолютні показники, поділені на загальну чисельність населення).

Головними показниками для дослідження є кількість прибулих та кількість вибулих із певної території за певний період часу. Окрім кількості прибулих (іммігранти), кількість вибулих (емігранти), сальдо міграції населення ми використовували коефіцієнти прибуття, вибуття, сальдо міграції [6; 7; 8; 11; 12; 14].

Коефіцієнт прибуття K_n обчислювався за формулою:

$$K_n = \frac{П}{H} 1000,$$

де $П$ – кількість осіб, які прибули на певну територію, за певний проміжок часу; H – населення території. Коефіцієнт прибуття показує скільки мігрантів прибуло на територію у розрахунку на 1000 осіб.

Коефіцієнт вибуття K_v обчислювався за формулою:

$$K_v = \frac{B}{H} 1000,$$

де B – кількість осіб, які залишили певну територію, за певний проміжок часу. Коефіцієнт вибуття показує скільки осіб залишило територію у розрахунку на 1000 осіб за рік.

Коефіцієнт сальдо міграції K_m обчислюють за формулою:

$$K_m = K_n - K_v = \frac{П - B}{H} 1000.$$

Коефіцієнт сальдо міграції показує, на скільки осіб збільшилося (зменшилося) населення певної території у розрахунку на 1000 осіб за рік.

У роботі використовувалися ряд математико-статистичних прийомів, зокрема ранжування показників [20] для перетворення різних статистичних показників. При ранжуванні найбільшому значенню у цифровому ряді присвоюється значення 1, другому після нього – 2 і т.д.

Отже, при дослідженні міграцій використовують порівняльно-географічний, історичний, математико-статистичні, моделювання, системного аналізу, класифікації, районування, картографічний методи дослідження

РОЗДІЛ 2. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НОРВЕГІЇ

2.1. Загальна характеристика населення Норвегії

Норвегія, офіційна назва – Королівство Норвегія – країна на півночі Європи, яка розташована на Скандинавському півострові, загальною площею 385 207 км² (69-те місце у світі). Окрім материкової частини, Норвегії належить арктичний архіпелаг Шпіцберген та острів Ян-Маєн на межі Гренландського й Норвезького морів, острів Буве в Південній Атлантиці [43].

Загальна чисельність населення Норвегії станом на 1 січня 2024 року становить 5 550 203 осіб [46]. За оцінками Центрального статистичного бюро Норвегії, межу в 5 мільйонів було досягнуто 19.03.2012 р. [44]. У 2023 р. у Норвегії народилося 51980 осіб (коефіцієнт народжуваності 9,37 ‰), померло 43803 (коефіцієнт смертності 7,89 ‰), природний приріст склав +8177 осіб (коефіцієнт природного приросту +1,47 ‰). Стосовно міграційних процесів, до країни прибуло 86589 осіб (коефіцієнт прибуття 15,60‰), виїхало 34011 осіб (коефіцієнт вибуття 6,13‰), сальдо міграції +52578 (коефіцієнт сальдо міграції +9,47‰). Загалом впродовж 2023 р. чисельність населення у Норвегії зростала як за рахунок природного приросту, так і внаслідок міграцій населення. Загальний приріст населення склав +61219 осіб (+11,03‰) [46].

Вікова структура населення наступна: частка населення віком до 14 років – 18,0%; 15-64 років – 64,6%; 65 років та старші – 17,4%. Середній вік населення країни становить 39,5 років; у чоловіків – 38,8 років; у жінок – 40,2 роки. Середня очікувана тривалість життя: 82,6 років (чоловіки – 80,4 р., жінки – 84,8 р.). Статеву структуру: на 100 жінок припадає 102 чоловіки. Коефіцієнт фертильності (кількість дітей, народжених однією жінкою) – 1,41 [25].

Впродовж майже всієї своєї історії, норвезьке суспільство було етнічно однорідним. У 1970-х роках у Норвегії, для мінімізації негативних економічних наслідків демографічного старіння населення, було запроваджено ліберальну

імміграційну політику. В кінці XX та початку XXI століття біженці та іммігранти з економічно відсталих країн Африки, Азії, Європи та Латинської Америки почали активно переселятися до Норвегії. Таким чином, Норвегію зараз можна вважати багатонаціональною державою з широким етнокультурним, релігійним, расовим і національним різноманіттям. Станом на 2023 рік, 81,1 % населення Норвегії становлять етнічні норвежці, а 18,9 % є іммігрантами в першому поколінні, або мають одного або двох батьків іноземного походження.

Зараз (з початку 2024 р.) в адміністративному відношенні Норвегія поділяється на 15 фюльке (fylke), які в свою чергу поділяються на 357 комун (kommune) [1]. Проте впродовж 2020-2023 рр. існував дещо інший адміністративно-територіальний поділ на 11 фюльке [29]. Саме цей поділ ми будемо використовувати для регіонального аналізу міграцій населення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Чисельність та щільність населення Норвегії (1.01.2024 р.)*

№ з/п	Назва регіону / фюльке	Чисельність населення, осіб	Щільність населення, осіб/ км ²
1	Вікен	1292241	57
2	Осло	709037	1664
3	Іннланнет	373628	8
4	Вестфолл-ог-Телемарк	429101	27
5	Агдер	316051	21
6	Ругаланн	492350	57
7	Вестланн	646205	20
8	Мере-ог-Ромсдал	268365	19
9	Тренделаг	478470	12
10	Нурланн	241084	7
11	Трумс-ог-Фіннмарк	242452	3

* Складено на основі [46]

Населення розміщене по території країни нерівномірно (рис. 2.1). Південна частина Норвегії залюднена значно більше, ніж північна. Найбільше заселеною є південно-східна частина Норвегії. За чисельність населення виділяються фюльке Вікен, Осло, Вестланн, Ругаланн (табл. 2.1). Північні території (особливо фюльке Трумс-ог-Фіннмарк) є малозаселеними. Причиною цього є несприятливі

природно-кліматичні умови. Значна частина території Норвегії знаходиться за північним полярним колом.

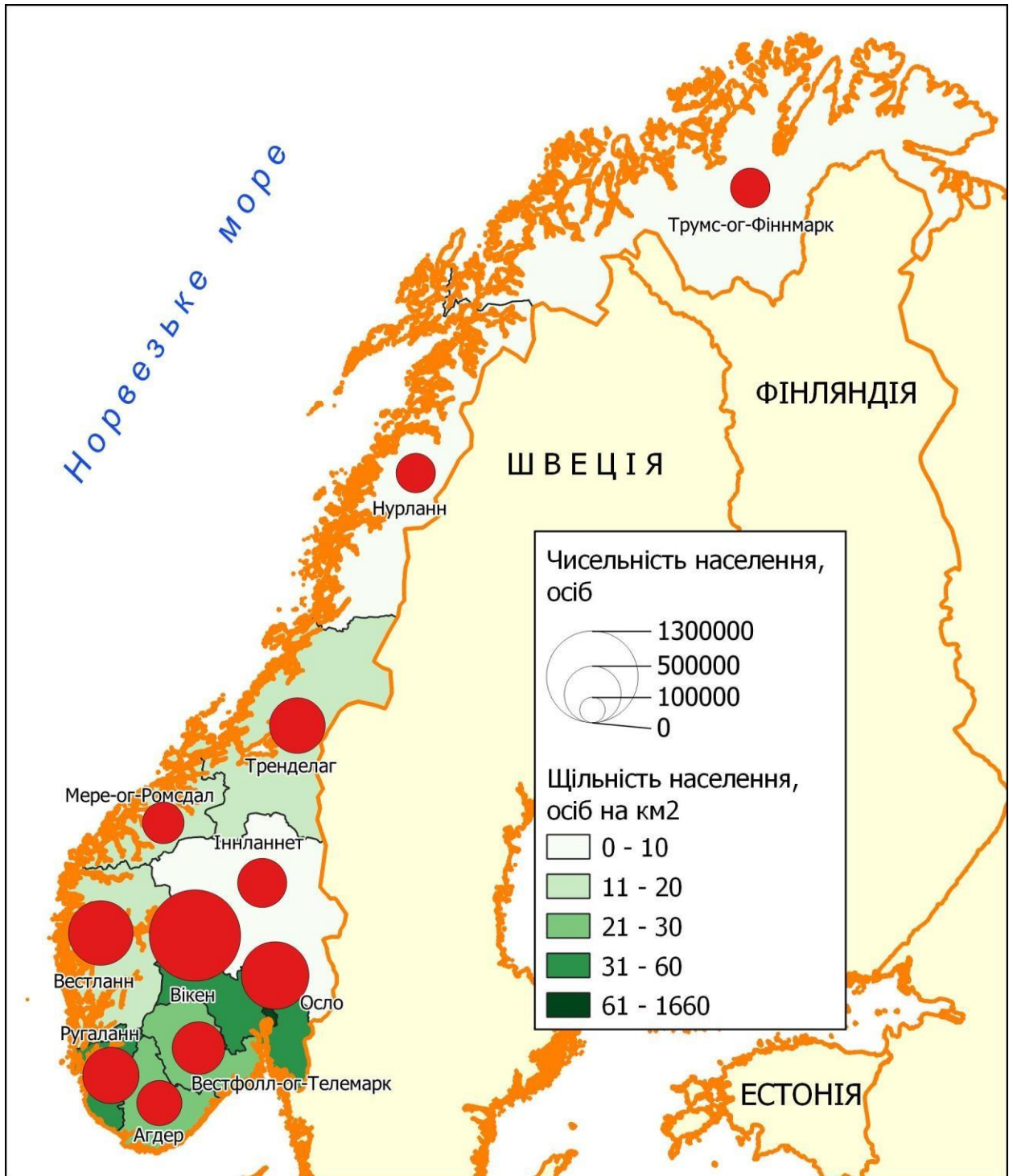

Рис. 2.1. Чисельність та щільність населення Норвегії (1.01.2024 р.)

Складено за даними [46]

Звертає на себе увагу мала чисельність населення крайньої південної частини країни – Агдер (лише 316 тис. осіб). Це один із найменш розвинений у

економічному плані регіон Норвегії. Третина площ Агдер вкрита лісами, у минулому тут був важливий центр лісоторгівлі. В кінці XIX ст. регіон обезлюднів. Зараз населення сконцентроване у невеликих прибережних містах, що є відомими літніми курортами.

2.2. Міграційні процеси в Норвегії: історичний огляд

Міграції населення відіграли велику роль у формуванні сучасної демографічної ситуації в Норвегії. В минулому переважали еміграційні процеси, тобто виїзд населення країни за кордон.

Усім відомі інтенсивні норвезькі міграційні процеси у Середні віки, які дістали назву Епоха вікінгів. Епоха вікінгів (VIII-XI ст.) – період Середньовіччя, коли вихідці із Скандинавії (Норвегії, Швеції та Данії) нормани (також відомі як вікінги, варяги) здійснювали широкомасштабні військові набіги, колонізацію, завоювання та торгівлю по всій Європі. Нормани створили свої поселення на Британських островах, Ірландії, Фарерських островах, Ісландії, Гренландії, Нормандії (Франція) та Балтійському узбережжі, а також уздовж Дніпровських і Волзьких торгових шляхів у Східній Європі. Вони також на нетривалий час оселилися в Ньюфаундленді, ставши першими європейцями, які досягли Північної Америки [50]. Причинами цього феномену називають феодальну роздробленість (слабкі королівства), безземелля та важкі умови життя на батьківщині та ін. Фактично, нормани колонізували більшу частину європейського морського узбережжя із прилеглими до них частинами, а також важливі торговельні шляхи вздовж великих річок у Східній Європі (додаток А).

Іншим періодом масової еміграції з території Норвегії був виїзд населення до Сполучених Штатів Америки у XIX-XX ст. Хоча поміж скандинавських країн Швеція відправила найбільше мігрантів до США, у відсотках до загальної чисельності населення лідерство належить Норвегії. Між 1820 і 1920 роками з Норвегії до Сполучених штатів виїхало майже 1 мільйон людей. Під час великої імміграції в 19 ст. лише Ірландія втратила більшу частку свого населення [32].

Проте еміграція з Норвегії до Північної Америки почалася значно раніше. Деякі норвезькі шукачі пригод супроводжували голландських колоністів до Нового Амстердама (зараз Нью-Йорк) у 17 ст., а члени моравської релігійної секти приєдналися до німецьких моравів у Пенсільванії у 18 ст. Потужний міграційний потік норвезької імміграції сформувався у 1825 р., під час періоду особливо гострої релігійної боротьби в Норвегії. У 1840-х рр. потенційні емігранти могли читати новий журнал «Норвегія та Америка», який публікував історії про норвежців у Новому Світі, а успішні емігранти подорожували Норвегією. Імміграція різко зросла після Громадянської війни в США. Наприкінці 1860-х років у США було понад 40000 норвежців. Більше однієї дев'ятої від загального населення Норвегії (176000 осіб) прибуло в 1880-х роках. Ці іммігранти, здебільшого сільські родини, осіли на нещодавно освоєних землях Середнього Заходу в Міннесоті та Вісконсині, потім рухалися на захід до Айови, Дакоти та Інколи на Тихоокеанське узбережжя. До кінця 19 ст. до США почали також прибувати у значних кількостях мешканці норвезьких міст. В результаті сформували громади в містах Великих озер і Східного узбережжя. Потужність норвезької імміграції до США різко зменшилася після Закону про імміграцію 1924 року до кількох тисяч осіб на рік. Такі темпи майже не змінювалися впродовж останніх ста років й зберігаються до сьогодні [32].

Імміграція до Норвегії також має дуже давню історію. Це міждинастичні шлюби правителів, імміграція монахів з Англії та з континенту, работоргівля. Пізніше до Норвегії мігрували торговці з Ганзейського союзу, державні службовців з Данії у період Датсько-Норвезької Співдружності (16 – поч. 19 ст.), німецькі шахтарі в період інтенсивного видобутку корисних копалин. У 18-19 ст. до Фіннмарка і Тромса була значна імміграція з Фінляндії, особливо у зв'язку з голодом у Фінляндії в 1860-х роках. У 19 ст. розвиток молочно-переробної промисловості та промислове використання гідроенергії залежали від іммігрантів. До заснування університету в Крістіанії в 1811 р. майже всі державні службовці (близько 1500) були мігрантами, переважно данцями [36].

Після другої світової війни Норвегія стала однією із найрозвиненіших країн світ. Для неї характерний один із найвищих показників Індексу людського розвитку в світі [16]. Відповідно імміграційні процеси (в'їзд) стали переважати над еміграційними (виїзд з країни).

З середини 20 ст. імміграція до Норвегії характеризується чотирма основними етапами [47]. Перша хвиля іммігрантів виникла в 1960-х роках в результаті попиту на робочу силу на ринку праці. Мігрантами були переважно чоловіки з Пакистану та Туреччини, які приїхали працювати в нафтовий сектор. Міграційна хвиля завершилася у 1973 р. внаслідок близькосхідної нафтової кризи. Друга хвиля виникла наприкінці 1970-х років і була сформована переважно з членами сімей колишніх іммігрантів. Третя хвиля середини 1980-х років була зумовлена збільшенням потоку шукачів притулку в основному з Ірану (включаючи провінцію Курдистан), Чилі, В'єтнаму, Шрі-Ланки та колишньої Югославії. Четверту хвилю датують початком 21 ст. Сьогодні норвезька імміграція характеризується більш ліберальним підходом до трудової імміграції, а також суворішою політикою щодо шукачів притулку [33; 47].

Отже міграційні процеси в Норвегії мають тривалу історію у якій були як періоди активної еміграції (переважно у минулому), так і періоди потужної імміграції (переважно після другої світової війни).

2.3. Сучасний стан міграції населення в Норвегії

Міграційні процеси відігравали у минулому та продовжують відігравати важливу роль у формуванні демографічної ситуації в країні. Потужні еміграції до США та Канади у другій половині XIX – на початку XX ст. призвели до формування потужної норвезької діаспори. У 2006 році, за даними Бюро цenzів США, майже 4,7 мільйона осіб у США мали норвезьке коріння, що було більше, ніж чисельність етнічних норвежців у самій Норвегії. Згідно перепису населення Канади 2011 р. 452705 громадян Канади вказали, що мають норвезьке коріння [43].

Впродовж 2023 р. до Норвегії прибуло 86 589 осіб-іммігрантів. Еміграції з країни склала 34 011 осіб. Сальдо міграції у 2023 р. становило +52 578 осіб (у 2022 р. +57 939) [40]. У розрахунку на 1000 населення це складає: коефіцієнт прибуття – 15,60‰, коефіцієнт вибуття – 6,13‰, коефіцієнт сальдо міграції +9,47‰.

Аналізуючи рис. 2.2. та дані додатку Б, ми можемо бачити, що 2023 р. не є якимось унікальним. Впродовж 2010-2023 рр. Норвегія завжди мала позитивне сальдо міграції. В'їзд до країни значно перевищував виїзд. Як наслідок – високі додатні показники сальдо міграції.

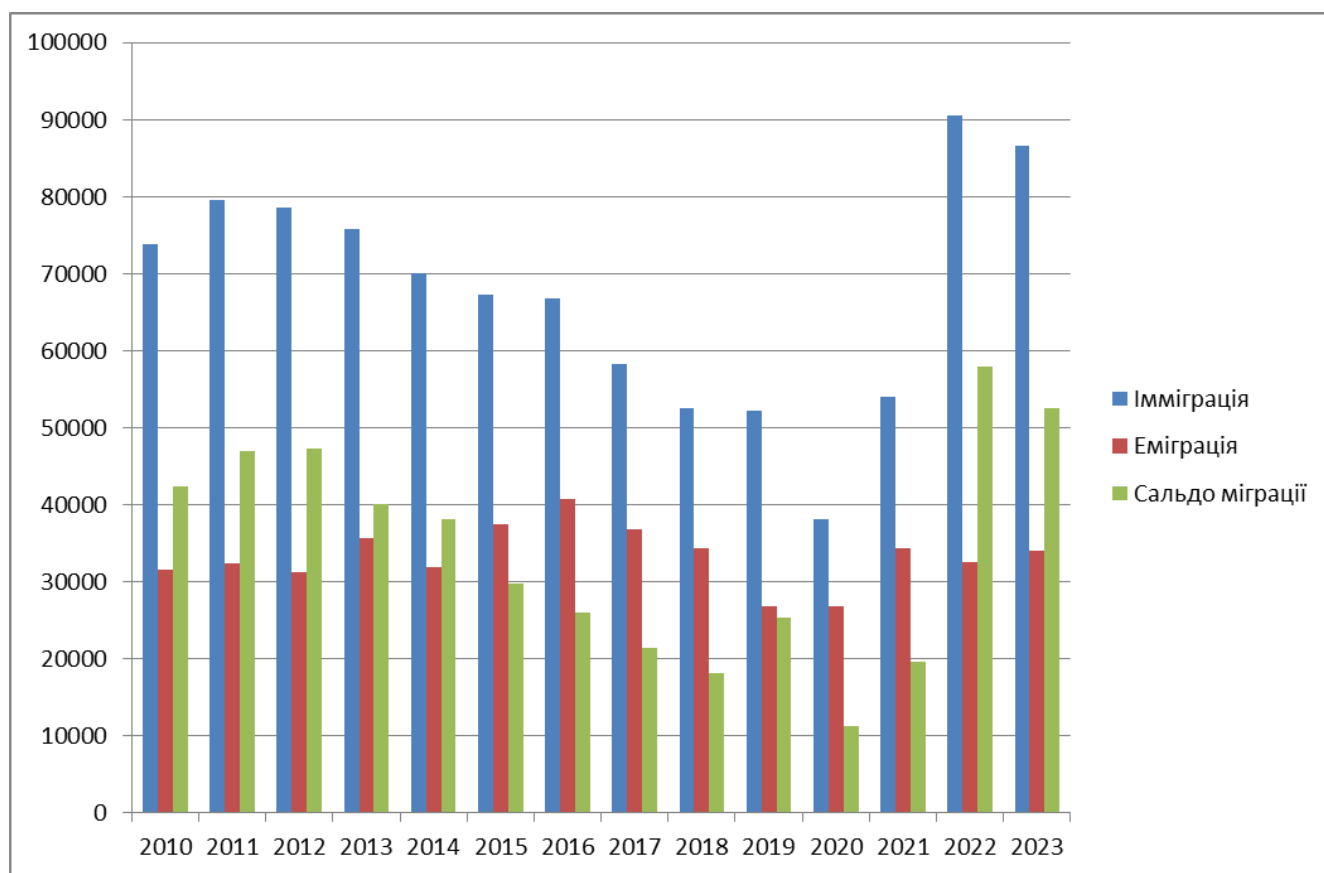

Рис. 2.2. Міграції населення Норвегії у 2010-2023 рр.

Складено за даними [40]

У розрізі фюльке можна спостерігати наступні закономірності (рис. 2.3, додаток В). Усі фюльке мають загальне позитивне сальдо міграції. Найбільш інтенсивно міграційні процеси відбуваються у столиці країни м. Осло та прилеглому то неї регіоні Вікен. У решті фюльке приблизно співставні показники

прибуття та вибуття (рис. 2.3), що може бути показником рівномірного рівня розвитку регіонів країни.

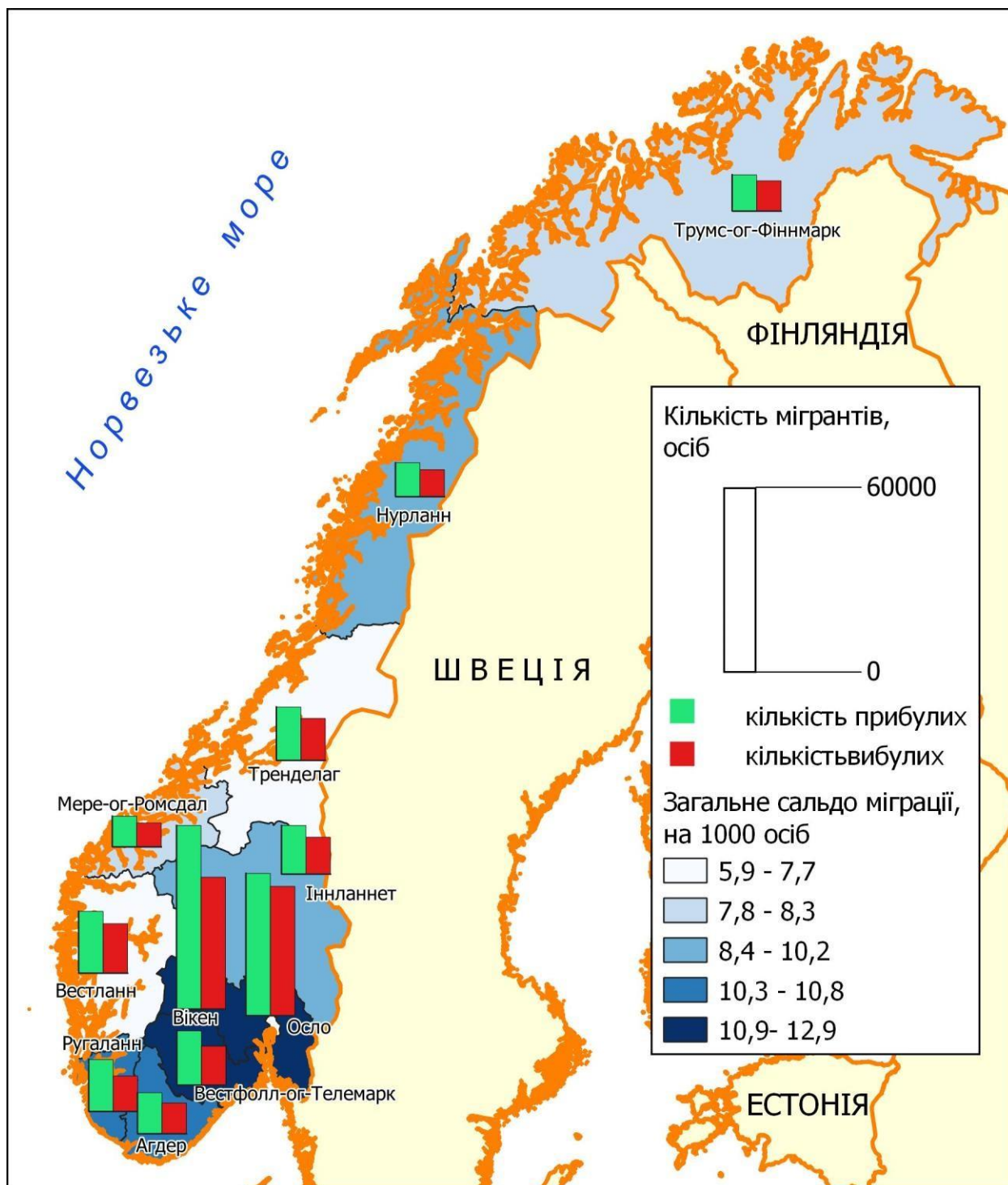

Рис. 2.3. Міграції населення Норвегії у розрізі фюльке (2023 р.)

Складено за даними [38]

Одним із найбільш інформативних показників для аналізу є коефіцієнт сальдо міграції, який показує сальдо міграції у розрахунку на 1000 осіб. Найнижчі

значення зафіксовано у столиці Осло (додаток В), найвищі у прилеглих до столиці регіонах Вікен та Вестфолл-ог-Телемарк. Це вказує на те, що столиця є перенаселеною, тому мігранти оселяються у прилеглих до неї територіях. Низькі показники коефіцієнта сальдо міграції також спостерігаються у Вестланні та Тренделазі (рис. 2.3).

Можна зробити висновок, що населення Норвегії інтенсивно зростає (приблизно на 1% в рік) внаслідок міграційних процесів в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Найпопулярнішими для мігрантів є столичний регіон (Осло) та прилеглі до нього території (Вікен, Вестфолл-ог-Телемарк). Загалом, розподіл мігрантів по території Норвегії є досить рівномірним. Не спостерігається значних відмінностей між північчю (екстремальні кліматичні умови) та півднем країни.

2.3.1. Зовнішня міграція

Зовнішня міграція включає у себе еміграцію – виїзд за межі країни та імміграцію – в'їзд до країни з-за кордону. До другої половини ХХ ст. імміграція до Норвегії була відносно низькою. Норвегія була переважно країною еміграції (див. п. 2.2), особливо в ХІХ та на початку ХХ ст. велика кількість людей залишила країну в пошуках кращого життя в Америці, а також у сусідніх Данії та Швеції. Проте з 1960-х років все більше і більше людей почали іммігрувати до Норвегії, причому найпоширенішою причиною переїзду стала трудова міграція. Хвиля трудової міграції 1960-1970-х рр. була змінена шукачами притулку в 1980–1990-х рр. До Норвегії прибувала велика кількість людей, які втікали з таких країн, як Іран, Чилі, В'єтнам і колишня Югославія. Наступний етап почався внаслідок розширення Європейського Союзу в 2004 році, коли трудові іммігранти з нових країн ЄС Східної Європи почали домінувати в імміграційному потоці до країни. Сьогодні поляки становлять найбільшу групу іноземців, які проживають у Норвегії. На другому місці йдуть литовці [37].

Протягом 2023 р. імміграція до Норвегії складала 86 589 осіб (15,60%), еміграція – 34 011 осіб (6,13%), сальдо міграції становило +52 578 осіб (+9,47%).

Структура сальдо міграції за країнами: Україна +30505 осіб, Сирія +3003, Польща +1987, Індія +1421 [40]. На 58% сальдо міграцій Норвегії у 2023 р. було сформоване вихідцями з України.

Максимум міграційної активності припадає на 2022 р. (рис. 2.2, рис. 2.4). Це новий рекорд кількості іммігрантів до Норвегії. Поясненням цьому є російське вторгнення в Україну 24.02.2022 р. З початку війни (станом на жовтень 2023 року) з України прибуло понад 65000 біженців. До цього року кількість іммігрантів, які прибували до країни, мала тенденцію до зменшення у 2011-2020 рр. (рис. 2.4). Така ж тенденція характерна й в цілому по всій Європі [37].

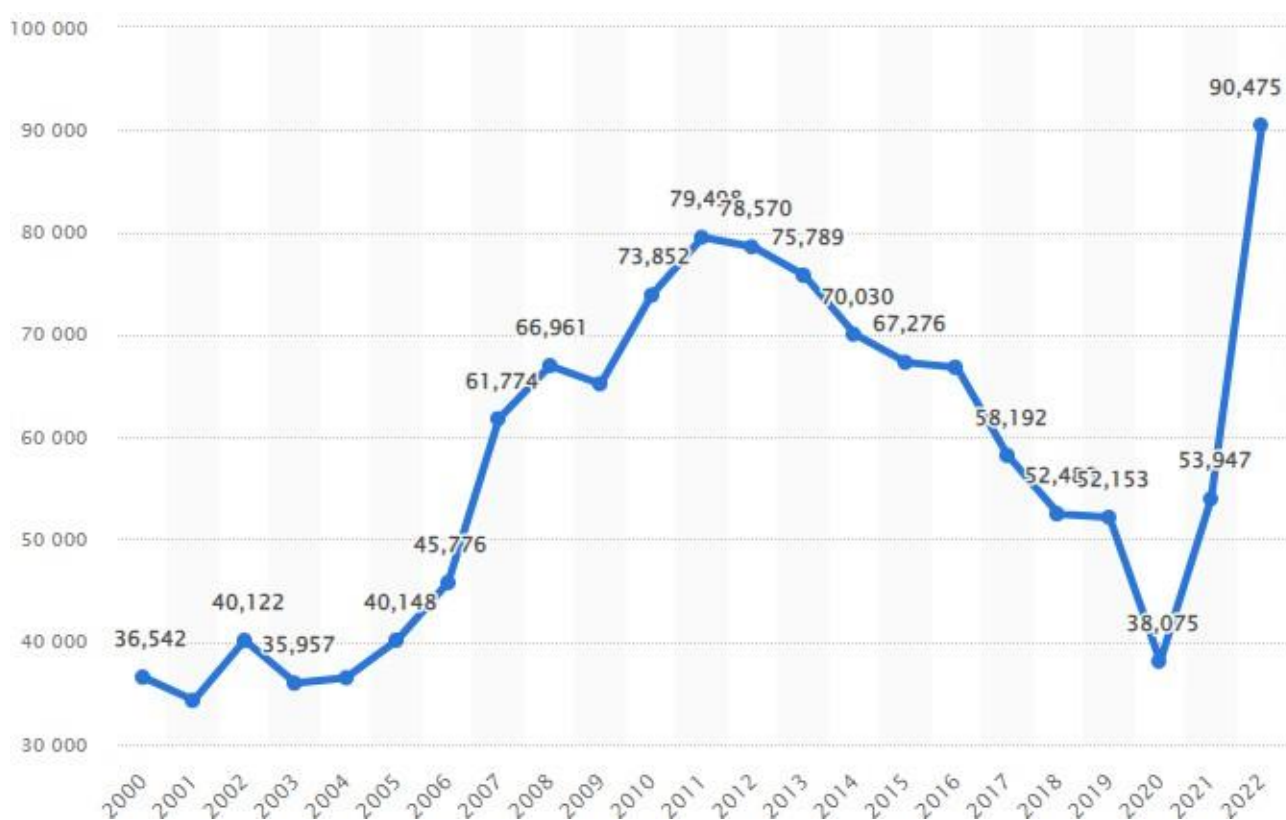

Рис. 2.4. Імміграція до Норвегії у 2000-2022 рр. [27]

Станом на 1.01.2024 р. у Норвегії загалом нараховувалося 633 406 іммігрантів (на 6,1% більше ніж минулого року). Частка мігрантів становить 16,8% від загальної чисельності населення країни. Серед мігрантів найбільша кількість вихідців з Польщі, України, Литви, Сирії, Швеції, Сомалі, Іраку, Пакистану. Серед причин міграції до Норвегії до 2022 р. переважали пошук роботи та возз'єднання сімей, з 2022 р. – різко переважають біженці (переважно з

України). Станом на 2023 р. у Норвегії нараховувалося 280 018 біженців (+35 358 осіб у порівнянні із минулим роком) [28].

Кількість людей, які емігрували з Норвегії, почала зростати з 2008 р. й досягла максимуму у 2016 році, коли країну покинули 40 724 особи (рис. 2.4). Потім показник зменшувався до 2020 року (частково через пандемію COVID-19), а у 2021 році знову різко зріс, досягнувши 34297 емігрантів [27]. У 2022 році найбільше громадян Норвегії виїхало до Данії (1 657 осіб), Швеції (1 063 осіб), Великобританії (397 осіб), Іспанії (367 осіб), Сполучених Штатів (348 осіб) [28].

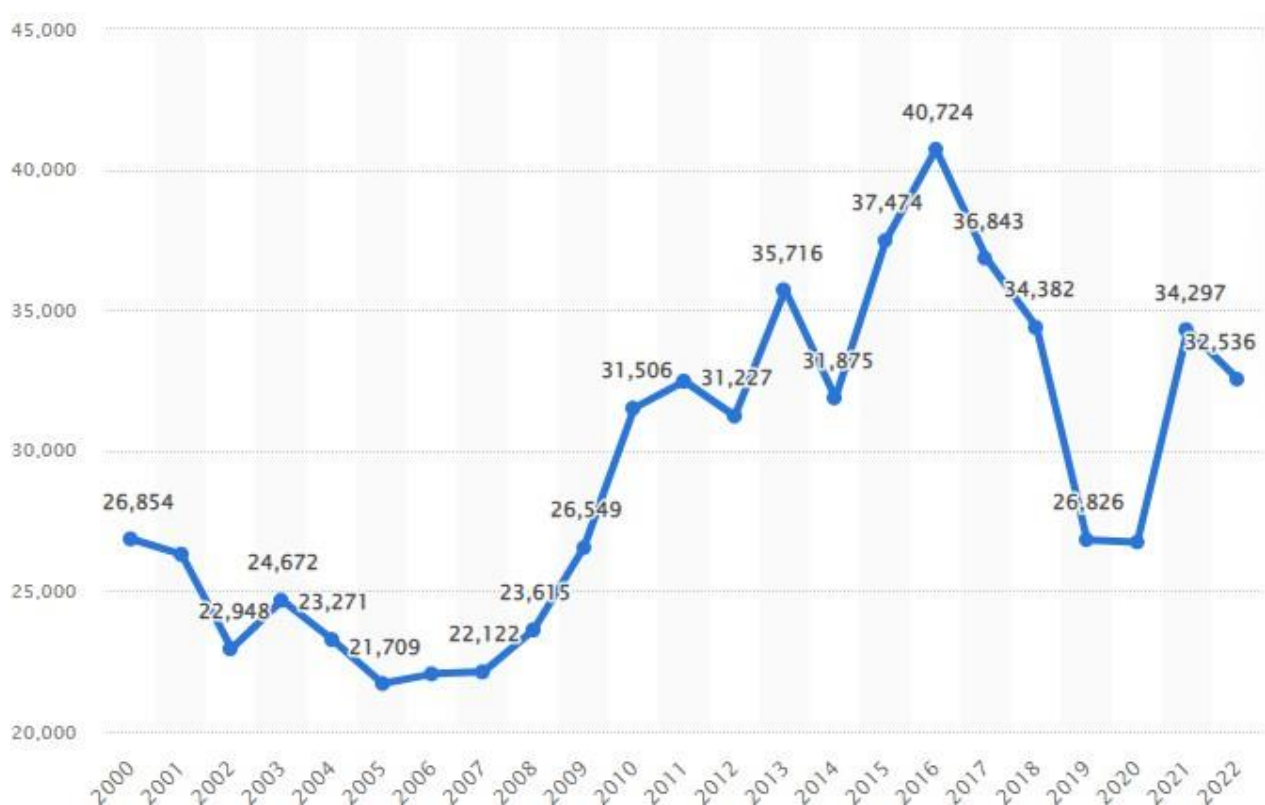

Рис. 2.5. Еміграція з Норвегії у 2000-2022 рр. [26]

Отже, впродовж останніх десятиліть сальдо міграції до Норвегії залишається додатнім, оскільки більше людей іммігрує, ніж емігрує. Зростання чисельності населення країни за останнє десятиліття зумовлене насамперед міграційними процесами, оскільки рівень народжуваності в країні за той самий період постійно зменшувався [37].

Якщо не брати до уваги біженців з України, то для Норвегії характерне зменшення загальної кількості шукачів притулку. Без врахування 2022 р.,

Норвегія отримала найбільшу кількість заяв про надання притулку в 2015 році, коли до Європи прибула велика кількість біженців з таких країн, як Сирія, Афганістан та Ірак. У 2015 р. понад 31 тис. осіб подали заяву про надання притулку в країні, а наступного року притулок отримали 16 тис. осіб. Проте сусідня країна Швеція прийняла набагато більшу кількість 2015 році, що відображається в тому факті, що сирійці та іракці складають там дві найбільші групи іноземців. Кількість шукачів притулку значно скоротилася в наступні роки, оскільки основні маршрути для біженців до Європи були закриті. Крім того, пандемія COVID-19 і запроваджені обмеження на подорожі призвели до подальшого скорочення іммігрантів у 2020 і 2021 роках.

На першому місці за кількістю отриманих дозволів на проживання у Норвегії знаходяться сирійці. У 2022 році за дозволами на проживання громадяни Великобританії отримали друге місце. Це є прямим наслідком Brexit. Щоб отримати дозвіл на постійне проживання в Норвегії, заявники повинні пробути в країні три роки. Крім того, вони повинні бути економічно незалежними протягом останніх 12 місяців і не отримувати жодних соціальних виплат від уряду Норвегії [37].

На регіональному рівні можна спостерігати наступну ситуацію (рис. 2.6, додаток В). Перше, що кидається у вічі – це значне переважання прибуття над вибуттям (мінімум у 2-3 рази) у всіх територіальних одиницях. Як наслідок, усі фюльке мають велике позитивне сальдо закордонної міграції. Найбільш популярними серед іммігрантів є столичний регіон – Осло та Вікен. Решта мігрантів рівномірно розміщуються по території: показники прибуття-вибуття по фюльке приблизно однакові. Сальдо зовнішньої міграції у розрахунку на 1000 осіб найвище на півночі та півдні країни (Трумс-ог-Фіннмарк, Нурланн, Агдер). Це вказує на добре продуману імміграційну політику Норвегії. Закордонних мігрантів спрямовують у найменш заселені та слаборозвинені регіони країни.

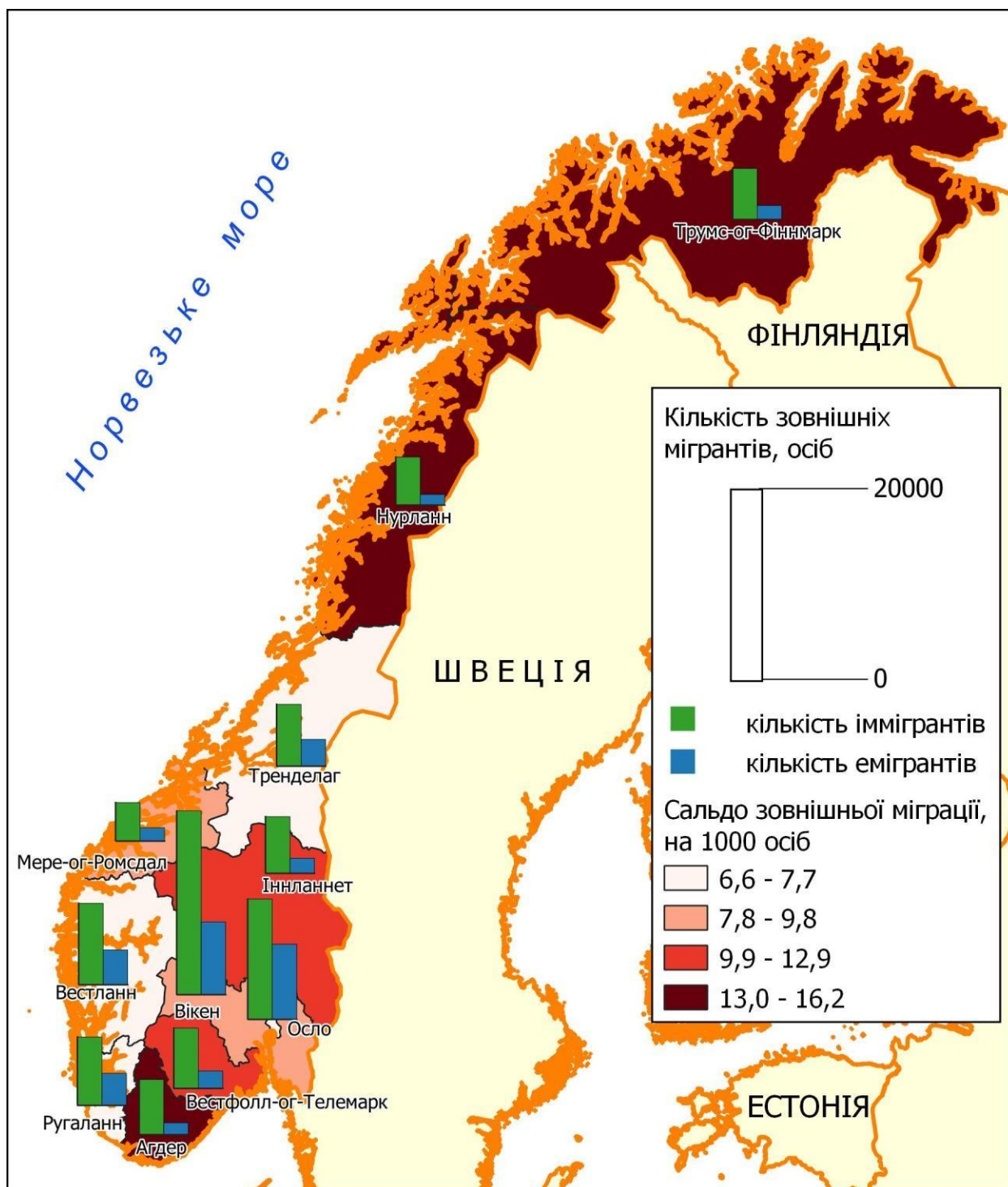

Рис. 2.6. Зовнішні міграції населення Норвегії у розрізі фюльке (2023 р.)

Складено за даними [38]

Отже, на сучасному етапі у Норвегії імміграція переважає над еміграцією. Максимум міграційної активності припадає на 2022 р., що пов'язане із великою кількістю біженців з України. Різке зменшення закордонних міграцій у 2019-2020 роках пояснюється наслідками пандемії COVID-19. Сьогодні поляки становлять

найбільшу групу іноземців, які проживають у Норвегії. Найпопулярнішою країною еміграції є Швеція. Закордонних мігрантів спрямовують у найменш заселені регіони країни. Це вказує на добре продуману імміграційну політику Норвегії.

2.3.2. Внутрішня міграція

Крім зовнішньої міграції у будь-якій країні присутня й внутрішня міграція, яка за кількісними показниками значно переважає еміграцію та імміграцію. Причинами переважання внутрішньої міграції над зовнішньою є невеликі відстані переміщення та те, що мігрантами є громадяни власної країни.

Внутрішні міграції у Норвегії також мають тривалу історію, яка знаходить своє відображення у багатьох публікаціях [41; 49]. Серед головних рис внутрішніх міграцій у Норвегії в другій половині 19 – на початку 20 ст. можна назвати:

- рух населення із внутрішніх районів до західного узбережжя та столиці (оскільки саме з цих територій населення масово виїжджало за океан);
- урбанізаційні процеси (переселення населення із сіл у міста, із аграрних регіонів до промислових);
- переселення населення із південної частини у північну (освоєння родовищ корисних копалин, розвиток інтенсивного рибальства);
- значні за обсягами депортації населення у період другої світової війни. Особливо масштабною була депортація 50 тис. норвежців та фінів північних провінцій Фіннмарк і Тромс під час відступу німецької армії восени 1944 р., коли фашисти застосували тактику випаленої землі [49].

У 2023 р. загальна кількість внутрішніх мігрантів у Норвегії складала 264 149 осіб (47,9 ‰). Прослідковується загальна тенденція до збільшення кількості внутрішніх міграцій у 2014-2023 рр. (рис. 2.7). Проте кількість міграцій у розрахунку на 1000 жителів змінюється мало та варіює в межах 2,2 пункти. Пояснюється дане явище тим, що одночасно із зростанням кількості міграцій,

зростає й загальна чисельність населення. Відповідно – відносний показник практично не змінюється. Внутрішні міграції (у норвезькій статистиці вони називаються міграції між комунами) поділяються на дві групи: у межах фюльке (внутрішньорегіональні за українською термінологією) та між фюльке (міжрегіональні). Потужність внутрішньорегіональних міграцій у 2023 р. становила 153 106 осіб (27.7 %), міжрегіональних – 103 059 осіб (18.7 %) [40].

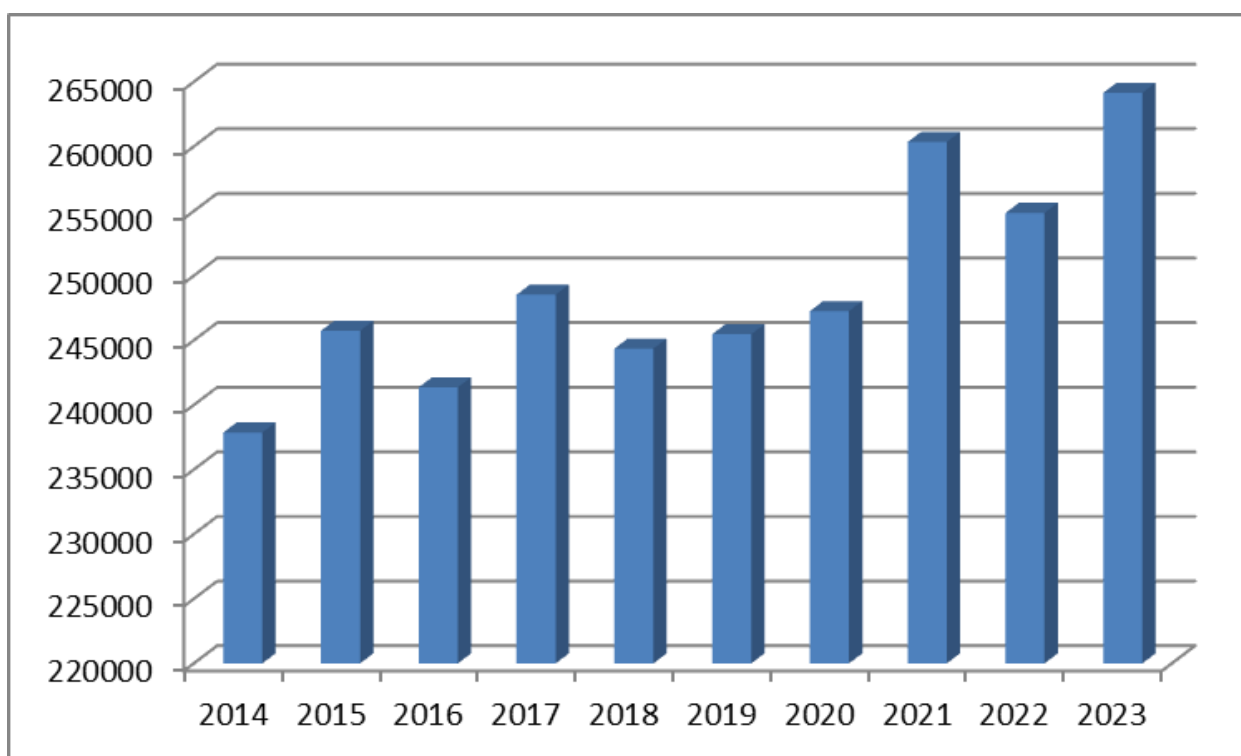

Рис. 2.7. Внутрішні міграції населення Норвегії у 2014-2023 р. (осіб)

Складено за даними [40]

Отже у Норвегії прослідковується така ж сама закономірність, що й в Україні: зменшення потужності міграцій із збільшенням відстані. Найпотужнішими є внутрішньорегіональні міграції, далі йдуть міжрегіональні, найменшими є міждержавні [4].

Всередині країни, на рівні адміністративно-територіальних одиниць першого рангу (фюльке), міграційна ситуація щодо внутрішніх міграцій дуже різна (рис. 2.8, додаток В). Це контрастує із міждержавними (зовнішніми) міграціями (рис. 2.6), для яких характерний досить рівномірний розподіл. Уряд не може, як у випадку з іммігрантами, жорстко спрямовувати мігрантів. Внутрішні

мігранти – це громадяни Норвегії, а свобода пересування є однією із основ демократичного суспільства.

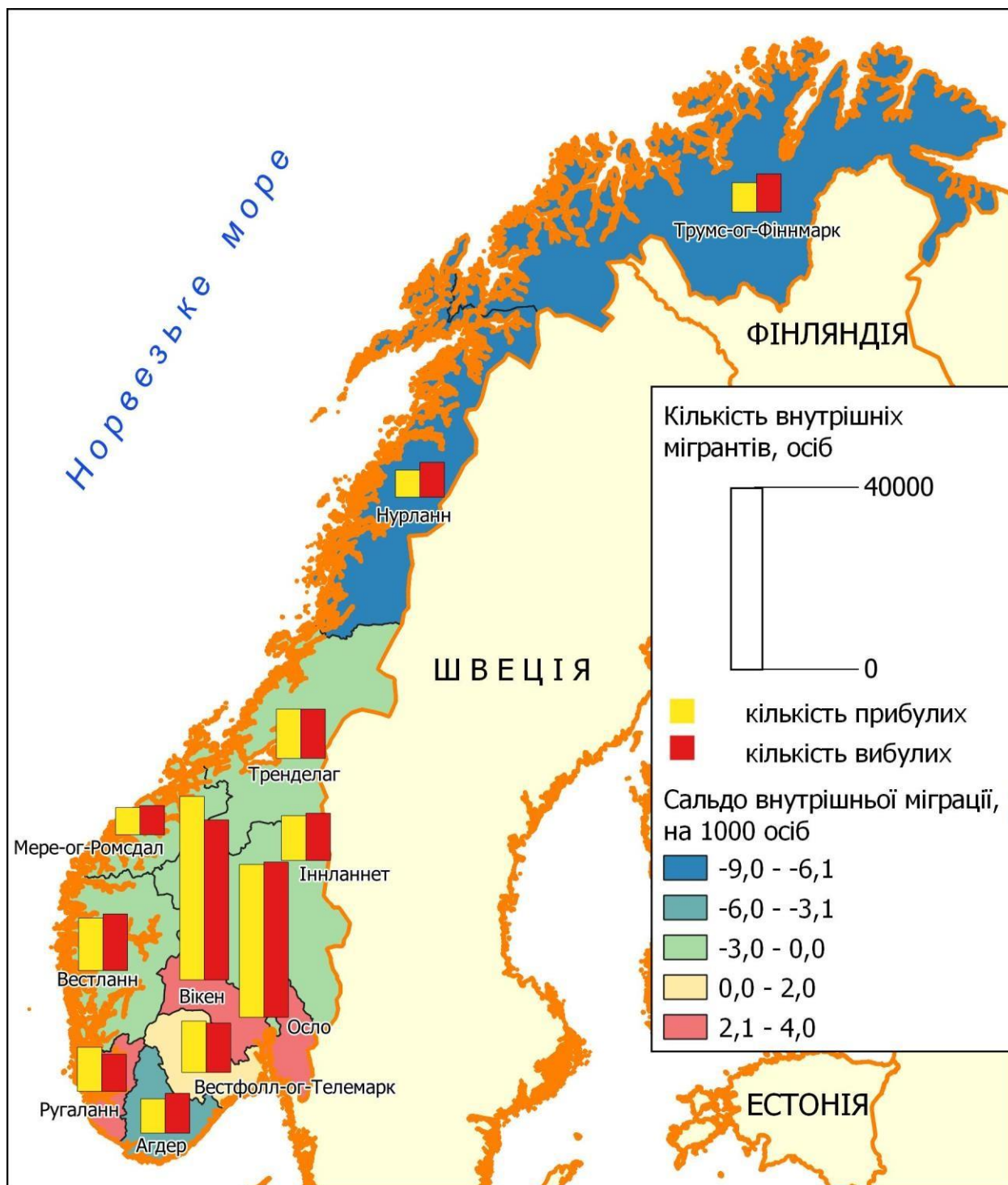

Рис. 2.8. Внутрішні міграції населення Норвегії у розрізі фюльке (2023 р.)

Складено за даними [38]

У випадку внутрішніх міграцій ми можемо спостерігати значні територіальні диспропорції (рис. 2.8). За інтенсивністю міграцій різко

виділяються Вікен та Осло – центральний, найбільш розвинений, столичний регіон країни. У решті фюльке кількість мігрантів значно менша. Наступний показник, що звертає на себе увагу – сальдо міграцій. Лише у трьох фюльке воно додатне: Вікен (+4,0‰), Ругаланн (+3,1‰), Вестфолл-ог-Телемарк (+1,0‰). Усі вони знаходяться на півдні (найкращі у країні природно-кліматичні умови) та мають високий рівень соціально-економічного розвитку. Найбільш несприятлива міграційна ситуація, цілком очікувано спостерігається на півночі країни за полярним колом, де природно-кліматичні умови є екстремальними. Найнижче сальдо міграції мають північні Нурланн (-7,1‰) та Трумс-ог-Фіннмарк (-7,9‰). Порівняно низьке сальдо (-3,8‰) має слаборозвинений південний Агдер. Решта фюльке мають сальдо міграції -1,5 – 0 ‰ (додаток В). Столиця країни Осло також має невелике від'ємне сальдо.

Крім того, ще однією особливістю внутрішніх міграцій є приблизно однакові показники прибуття-вибуття по регіонах на відміну від міждержавних міграцій, де різко переважає прибуття [35].

Отже, внутрішні міграції є більш потужними ніж зовнішні (міждержавні). Загалом по країні спостерігаються диспропорції у розподілі внутрішніх мігрантів. Найпривабливішими територіями є Столичний регіон та Ругаланн. Для північних територій (Нурланн та Трумс-ог-Фіннмарк) характерний великий відтік населення.

2.4. Територіальні відмінності міграційних процесів

Важливою вимогою до географічних досліджень є виявлення та виділення територіальних одиниць за однією або групою ознак. Такий поділ території називають районуванням. Для географії районування є таким же важливим, як періодизація для історії.

Для аналізу територіальних відмінностей міграційних процесів у Норвегії, ми будемо використовувати кластеризацію. Кластеризація є однією з методологій районування. Вона використовується для групування територій на основі певних

критеріїв або характеристик з метою створення однорідних зон. Оскільки ми маємо 11 територіальних одиниць та 12 показників доречно буде використати метод рангів у кластеризації. Метод рангів у кластеризації є підходом, який поєднує ранжування об'єктів перед їх поділом на кластери. Це дозволяє враховувати відносне значення певних характеристик або критеріїв, забезпечуючи більш точний і обґрунтований розподіл об'єктів на групи. Отже для кластерного аналізу нам потрібно провести наступні дії:

1. Визначення критеріїв ранжування
2. Збір та нормалізація даних
3. Ранжування об'єктів
4. Агрегація рангів
5. Кластеризація на основі рангів

Нами було здійснено групування адміністративно-територіальних одиниць Норвегії за міграційною ситуацією на основі 12 показників (кількість прибулих, кількість вибулих, сальдо міграції, сальдо міграції на 1000 осіб для усіх міграцій, внутрішніх міграцій та зовнішніх міграцій). Статистичні дані одного року мало придатні для аналізу, оскільки можуть бути окремі коливання по роках. Для цього було використано середні дані про міграції населення за 2021-2023 рр. у розрізі фюльке (додаток Г).

Просто додавати між собою різні показники не можна. Тому ми спочатку перетворили дані у таблиці за допомогою прийому ранжування [20]. При ранжуванні найбільшому значенню у колонці таблиці присвоюється значення 1, другому після нього – 2, і т.д. Оскільки ми маємо 11 територіальних одиниць, тому наші значення будуть змінюватися від 1 до 11. У результаті отримано таблицю рангових значень показників міграції населення у розрізі регіонів (фюльке) Норвегії у 2021-2023 р. (додаток Д).

На основі суми рангових значень було виділено 4 міграційні кластери в Норвегії (табл. 2.2). В основу виділення саме 4 кластерів було покладено поділ статистичного ряду на групи за т.з. «природними розривами» [5]. Для границь

інтервалів вибирають такі місця, в яких статистичний ряд має найбільші «розриви» чи «провали». У нашому випадку ми бачимо чітко бачимо 4 групи показників (додаток Д, табл. 2.2)

У територіальному відношенні I та II кластери охоплюють столицю та прилеглі до неї території. III кластер розміщений у центральній та південній частині країни. IV кластер – на півночі та заході (рис. 2.9).

I кластер – міграційна ситуація найкраща – охоплює лише 1 фюльке Вікен. Кластер характеризується найсприятливішою міграційною ситуацією. Прибуття перевищує вибуття, як у зовнішній так і внутрішній міграції. Це найбільш атрактивна з точки зору мігрантів територія. Міграційна політика у кластері повинна бути спрямована на обмеження притоку мігрантів.

II кластер – міграційна ситуація сприятлива – охоплює фюльке Осло та Вестфолл-ог-Телемарк. Кластер охоплює столичний регіон та прилеглі території. Прибуття перевищує вибуття, як у зовнішній так і внутрішній міграції. Міграційна ситуація така ж як і в I кластері. Проте показники є дещо нижчими. Міграційна політика у кластері також повинна бути спрямована на обмеження притоку мігрантів.

Таблиця 2.2.

Територіальні відмінності міграції населення Норвегії у 2021-2023 р.*

№ з/п	Назва регіону / фюльке	Сума рангових значень	Кластер
1	Вікен	19	I
2	Осло	55	II
3	Вестфолл-ог-Телемарк	55	II
4	Ругаланн	61	III
5	Тренделаг	64	III
6	Вестланн	65	III
7	Іннланнет	73	III
8	Агдер	76	III
9	Трумс-ог-Фіннмарк	105	IV
10	Нурланн	109	IV
11	Мере-ог-Ромсдал	110	IV

* Обчислено автором на основі [38]

III кластер – міграційна ситуація середня – охоплює фюльке Ругаланн, Тренделаг, Вестланн, Іннланнет, Агдер. Кластер характеризується середніми показниками міграції в країні. Зовнішні міграції мають позитивне сальдо, внутрішні – негативне. Міграційна політика у кластері має бути різновекторною та враховувати конкретні локальні особливості.

IV кластер – міграційна ситуація задовільна – охоплює фюльке Трумс-ог-Фіннмарк, Нурланн, Мере-ог-Ромсдал. Кластер характеризується найнижчими показниками міграції в країні. Хоча загальне сальдо міграції й позитивне – проте багато населення хоче залишити ці території. Міграційна політика у кластері повинна бути спрямована на обмеження виїзду та заохочення мігрантів до в'їзду.

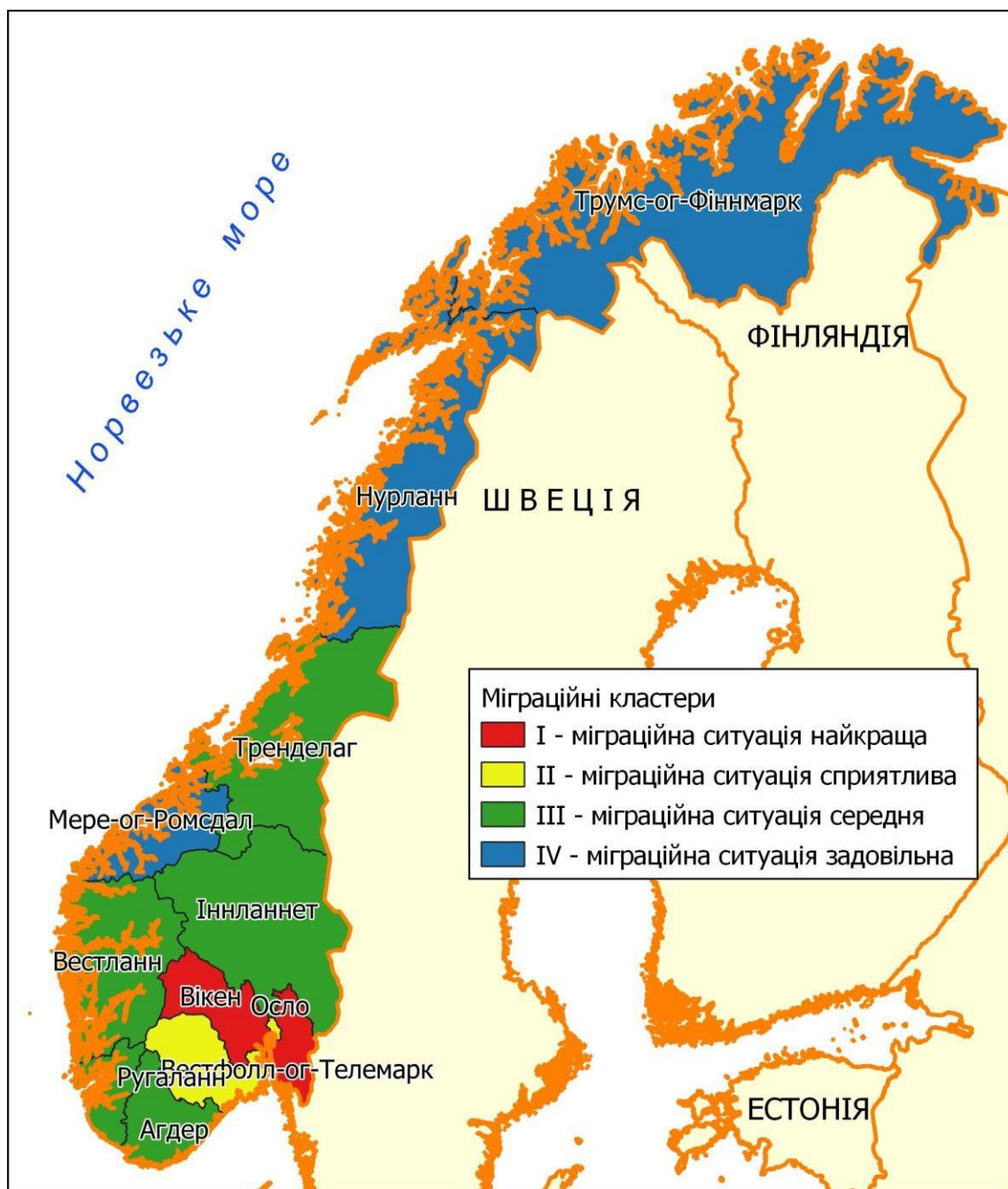

Рис. 2.9. Територіальні відмінності міграційних процесіву Норвегії

Складено за даними [38]

Отже, на території Норвегії можна виділити 4 міграційні кластери: I кластер – міграційна ситуація найкраща, II кластер – міграційна ситуація сприятлива, III кластер – міграційна ситуація середня, IV кластер – міграційна ситуація задовільна. Для кожного кластера слід проводити міграційну політику з врахуванням конкретної регіональної міграційної ситуації.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ У НОРВЕГІЇ

3.1. Міграційна політика Норвегії

Кожна країна намагається в тій чи іншій мірі регулювати міграційні процеси. Особливо це стосується зовнішніх закордонних міграцій, оскільки вони призводять до безповоротних втрат, або навпаки додаткового зростання чисельності населення.

Міграційна політика – це 1) один із напрямів демографічної політики, сукупність способів та заходів цілеспрямованого впливу на міграційний рух населення [8]; 2) державна система правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів та інформаційне забезпечення державними та неурядовими організаціями упорядкування міграційного простору, регулювання трудового міграційного руху населення з позиції національних пріоритетів, кількісного і якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структур [12]. Іншими словами, міграційна політика – це заходи органів державної влади, спрямовані на формування необхідних потоків і необхідної інтенсивності міграції населення.

Міграційна політика поділяється на зовнішню та внутрішню.

Зовнішня державна міграційна політика – це формування та впровадження системи заходів, спрямованих на забезпечення економічної стабільності і розвитку країни шляхом регулювання національного ринку праці, залучення до країни, за необхідності, іноземних фахівців та соціально-правового захисту трудових мігрантів [12].

Внутрішня державна міграційна політика – діяльність відповідних державних інституцій (місцевих органів внутрішніх справ, служби безпеки України, прикордонної служби) у тісній співпраці та взаємодії з підприємницькими та громадськими структурами щодо реалізації методів та форм

державного управління міграційних процесів з метою досягнення визначених стратегічних завдань розвитку регіону [8].

Визначення номінальної державної міграційної політики здійснюється через її нормативно-правову базу, а реальної – через фактичні дії органів державної влади та соціально-економічний стан країни.

Норвегія проводить досить жорстку імміграційну політику.

Згідно норвезького законодавства «іммігрантом» в Норвегії вважається особа, яка народилася в або за межами Норвезького королівства, що має двох батьків або чотирьох прабабків (дідусі й бабусі), народжених за межами Норвегії. У випадку коли особа народилася у Норвегії, а її батьки є громадянами іншої держави, таких іммігрантів називають «іммігрантами норвезького походження» або «іммігрантами з норвезьким фоном» [31; 51]. Як бачимо, у Норвегії немає т.з. «права землі» на громадянство, коли новонароджений на території країни може претендувати на громадянство цієї країни. Звідси, не іммігрантами (повноправними громадянами Норвегії) можуть стати лише внуки мігрантів.

Наприкінці 1960-х рр. нестача власних трудових ресурсів змусила уряд Норвегії прийняти значну кількість трудових мігрантів з Марокко, колишньої Югославії, Туреччини та особливо Пакистану. Очікувалося, що ці мігранти будуть перебувати в країні тимчасово. Проте за трудовими мігрантами послідували інші іммігранти, включаючи біженців і кандидатів на возз'єднання сімей. Все це спонукало уряд застосувати обмежувальну імміграційну політику в 1973 році. Це був перший закон, який офіційно обмежує імміграцію до Норвегії [24].

Однією із причин, чому Норвегія відмовилася прийняти членство в ЄС у 1994 р., було міграційне питання. Норвегія відмовилася приймати на свою територію велику кількість мігрантів. Оскільки Норвегія наголошує як на гуманітарних цінностях, так і на рівному ставленні до мігрантів у межах країни, рух проти ЄС вважав, що членство в ЄС послабить ці принципи.

Після того як Швеція та Фінляндія приєдналися до ЄС у 1995 році, Норвегія приєдналася до Шенгенської угоди, щоб зберегти Північний паспортний союз. З 1.04.2002 р. Норвегія імплементувала Дублінську конвенцію, яка визначає розгляд запитів на надання притулку відповідно до Женевської конвенції (ст. 51) в Європейському Союзі. Таким чином, хоча Норвегія зберігає свою унікальну політичну позицію як країни, що не є членом ЄС, її імміграційна політика та політика контролю над наданням притулку все більше узгоджується з політикою ЄС [6].

Міграційна політика Норвегії базується на ідеї обмеженості ресурсів соціальної держави. Таким чином, є два основні принципи норвезької імміграційної політики: 1) імміграція повинна бути обмежена; 2) усі іммігранти, яких прийнято до Норвегії, повинні мати рівні можливості в суспільстві [24].

Концепція інтеграції мігрантів у норвезьке суспільство наголошує на повазі до іммігрантів, їхньої мови та культури. Проте також у ній наголошується на обов'язку іммігрантів брати участь у створенні суспільних благ (працювати) та вивчати норвезьку мову. Все це має сприяти асиміляції – процесу, за допомогою якого група меншин поступово пристосовується до звичаїв і традицій приймаючого суспільства.

Громадянство Норвегії важко отримати, оскільки мігранти повинні мати постійне місце проживання в Норвегії протягом семи років безперервно та не мати проблем із законом. Будь-яка особа має право, на норвезьке громадянство, якщо заявник на момент прийняття рішення: а) надав документальне підтвердження або іншим чином чітко встановив свою особу; б) досяг 12-річного віку; с) є і залишатиметься резидентом королівства; d) відповідає умовам для отримання дозволу на поселення, викладеним у розділі 12 Закону про імміграцію; е) провів у загальному сім років у країні за останні десять років; f) володіє норвезькою мовою на належному рівні; g) не притягався до кримінальної відповідальності; h) відмовився від громадянства іншої держави [6].

Діти, народжені в Норвегії від двох батьків-іноземців, повинні чекати до 18 років, щоб подати заяву на отримання громадянства. Винятки з правил робляться

для колишніх громадян Норвегії та осіб, одружених з громадянами Норвегії. У деяких випадках громадяни скандинавських країн можуть бути звільнені від вимоги щодо тривалості проживання [6].

Отже, Норвегія проводить досить жорстку імміграційну політику. Є два основні принципи норвезької імміграційної політики: 1) імміграція повинна бути обмежена; 2) усі іммігранти, яких прийнято до Норвегії, повинні мати рівні можливості в суспільстві. Громадянство Норвегії важко отримати, оскільки мігранти повинні мати постійне місце проживання в Норвегії протягом семи років та не мати проблем із законом.

3.2. Проблеми, зумовлені міграціями та шляхи їх вирішення

Завдяки продуманій імміграційній політиці Норвегія отримала значні переваги. У минулому в країні відбувалися процеси депопуляції та відчувалася та нестача трудових ресурсів. Вирішивши проблему депопуляції та, у певній мірі, вирішивши проблему нестачі трудових ресурсів країна отримала ряд проблем.

Процес міграції спричиняє як позитивні, так і негативні наслідки для соціально-економічного розвитку держав. Країни, до якої прибувають іммігранти, отримують значні *переваги*, такі як:

- пришвидшення темпів економічного розвитку;
- прискорений розвиток відсталих в соціально-економічному плані та непривабливих для місцевого населення галузей економіки та цілих регіонів за рахунок іммігрантів;
- можливість переміщення висококваліфікованих місцевих трудових ресурсів до високотехнологічних галузей без збитку для роботи тих секторів, до роботи в яких залучають іммігрантів;
- внаслідок перебування у країні великої кількості додаткового населення (іммігрантів) відбувається зростання виробництва і додаткова зайнятість. Це зумовлено зростанням попиту на товари і послуги, які потрібні іммігрантам;

- підвищення конкурентоспроможності національних товарів внаслідок зменшення витрат виробництва за рахунок залучення дешевшої іноземної робочої сили або зниження заробітної плати місцевим робітникам;
- прибуток у вигляді податків, розмір яких залежить від кваліфікаційної та вікової структури іммігрантів. Висококваліфіковані фахівці, які володіють мовою країни-реципієнта, відразу сплачують великі податки;
- значний дохід від трансферту знань із країни еміграції. Імпортуючи кваліфікованих працівників і наукових кадрів, країна-реципієнт економить на витратах на освіту та професійну підготовку, соціальних програмах, купівлі патентів, ноу-хау, ліцензій в інших державах. За сучасними оцінками, чиста вигода для країни, що приймає, від залучення одного «середнього» вченого-гуманітарія становить 230 тис. дол., інженера – 253 тис. дол., лікаря – 646 тис. дол. [12];
- звільнення у випадку безробіття закордонних працівників, які виступають своєрідним амортизатором ринку праці;
- покращення демографічної ситуації за рахунок іммігрантів (для країн-реципієнтів, як правило, характерні депопуляція та старіння населення);
- створення додаткової еластичності внутрішнього ринку праці шляхом посилення конкуренції у сфері пропозиції робочої сили;
- стримування зростання оплати праці місцевих працівників, завдяки готовності іммігрантів працювати за порівняно низьку за стандартами країни заробітну плату;
- зменшення середнього віку трудових ресурсів для країни, яка приймає мігрантів. Мігранти в основній своїй масі молоді люди;
- економія пенсійного забезпечення (у пенсійному страхуванні та різноманітних соціальних програмах беруть участь лише вітчизняні робітники;
- за допомогою іммігрантів у Норвегії було вирішено проблему скорочення чисельності населення (депопуляції). Сьогодні значна частка природного приросту населення та весь міграційний приріст формується за рахунок іммігрантів [8; 12].

Крім позитивних аспектів, міграції зумовлюють ряд соціально-економічних *проблем* для країни, що приймає іммігрантів:

- зміна перерозподілу населення (щільності населення) всередині країни. Мігранти прибувають у розвинені перенаселені території;
- посилення конкуренції на ринку некваліфікованої робочої сили, що призводить до зниження реальної заробітної плати відповідних категорій місцевих працівників;
- підвищення рівня безробіття внаслідок перевищення пропозиції над попитом на національному ринку праці;
- відтік валютних коштів за кордон через перекази мігрантів на батьківщину;
- зростання злочинності. Мігранти є найбільш незахищеною частиною суспільства, де широко поширені негативні явища;
- загострення соціальних, культурних, релігійних, юридичних, політичних та інших проблем, які стосуються мігрантів [12].

Прикладами конкретних, специфічних проблем, які мають помітний вплив в Норвегії є:

- зростання частки мігрантів, які працюють у сфері послуг, а не у виробничій сфері (лісовій та деревообробній, нафтовій та газовій, металообробній промисловості, рибному промислі, гірничодобувній). Адже саме для цих галузей й «запрошувалися» іммігранти;
- масова імміграція населення з країн Східної Європи, що нещодавно приєдналися ЄС. Так, поляки сьогодні складають найбільшу частку іноземних громадян у Норвегії, слідом за ними йдуть литовці [37];
- помітне збільшення кількості нелегальних мігрантів. Переважно це вихідці з Північної Африки, Близького Сходу та Азії;
- перетворення країни з моноетнічної на поліетнічну. Сьогодні близько 20% населення Норвегії складають мігранти, тоді як 1970-х роках цей показник становив лише 2% [51]. Це, у свою чергу, породжує ряд проблем міжкультурної

взаємодії і в майбутньому ці проблеми будуть лише загострюватися (як показує досвід інших країн ЄС);

– фінансові проблеми. Це значні витрати з державного бюджету на утримання мігрантів. За даними Statistics Norway, кожен незахідний іммігрант означає чистий дефіцит у 4,1 мільйона норвезьких крон для норвезьких органів влади. Іммігранти з Африки та Азії загалом вносять значно менше податків у норвезький бюджет. Іммігранти з Африки у віці 25–62 років сплачували у середньому 50 000 норвезьких крон щорічно, іммігранти з Азії – 70 000 норвезьких крон щорічно, в середньому по країні цей показник складає 140 000 норвезьких крон щорічно. 7,5% мігрантів отримують соціальні виплати, тоді як серед корінних норвежців лише 2,2%. Частка іммігрантів із Сомалі, які отримували соціальні виплати, становила 38%, Сирії – 30%, Афганістану – 22% та Іраку – 20% [33];

– виникнення кварталів та територій із підвищеною часткою мігрантів. Хоча мігранти проживають у всіх муніципалітетах Норвегії, проте їх чисельність та частка дуже відрізняється. Столиця країни Осло має найвищу частку мігрантів серед населення (33% станом на 1 січня 2016 року). Як правило, більше іммігрантів живе в містах, ніж у сільській місцевості. Іммігрантське населення зазвичай концентрується в окремих частинах міст. Ця модель особливо характерна в Осло. Округи Стовнер (на 55,4%), Сондре Нордстранд (на 54,2%), Ална (на 52,8%) заселені переважно мігрантами [36].

Окремо слід сказати за злочинність серед мігрантів у Норвегії. Згідно з дослідженням Статистичного управління Норвегії в 2017 році, рівень злочинності варіював, серед груп іммігрантів залежно від причини імміграції. Біженці мали найвищий рівень злочинності – 108,8 злочинів та правопорушень на 1000 осіб; іммігранти, які возз'єдналися з сім'єю – 66,9 злочинів на 1000 осіб; трудові мігранти – 61,8 злочинів на 1000 осіб населення. Іноземні резиденти, які прибули на навчання – 19,7 правопорушень на 1000 осіб. Загальна ймовірність того, що особа, яка живе в Норвегії, буде засуджена за тяжкий злочин для іммігрантів на 50% вища, порівняно з неіммігрантським населенням. Злочинність була особливо

високою серед іммігрантів з Косово, Марокко, Сомалі, Іраку, Ірану (включаючи провінцію Курдистан), Чилі. Для деяких груп, серед яких іммігранти з Боснії та Герцеговини, Польщі та інших країн Східної Європи, показники суттєво не відрізнялися від неіммігрантів. У 2018 році розслідування судових справ про домашнє насильство над дітьми показало, що 47% усіх справ стосуються батьків, які обоє народилися за кордоном [33].

Інструментами *регулювання* негативних наслідків від імміграції є імміграційні квоти і різні цензові умови в'їзду до країни, тобто застосовування селективного принципу до іммігрантів. Суть його полягає в тому, що держава не перешкоджає в'їзду тих категорій працівників, які потрібні певній країні, обмежуючи в'їзд усіх інших. Перелік бажаних іммігрантів варіюється в різних країнах, але зазвичай вони належать до однієї з таких категорій:

а) працівники, готові за мінімальну плату виконувати важку, шкідливу, брудну і некваліфіковану роботу: будівельні, підсобні, сезонні, вахтові, муніципальні робітники;

б) фахівці для нових і перспективних галузей: програмісти, вузькоспеціалізовані інженери, банківські службовці;

в) представники рідкісних професій: ювеліри, реставратори картин, лікарі з нетрадиційної медицини;

г) фахівці зі світовим ім'ям: музиканти, артисти, учені, спортсмени, лікарі, письменники;

д) великі бізнесмени, які переносять свою діяльність до країни-реципієнта, інвестують капітал і створюють нові робочі місця [12].

Для обмеження в'їзду великої кількості мігрантів країни запроваджують наступні заходи:

- прийняття відповідного міграційного законодавства;
- візовий режим (обмеження видання дозволів на в'їзд в країну);
- вимоги до професійної та освітньої кваліфікації мігрантів. Мінімальною вимогою до освіти вважається закінчення повного курсу середньої школи або професійно-технічного училища;

– обмеження особистого характеру (вимоги до стану здоров'я іммігрантів, не допускаються наркомани, психічно хворі та заражені вірусом СНІД, особи які мають кримінальні злочини у себе на батьківщині тощо);

– віковий ценз (людям старших вікових груп, як правило відмовляють у видачі віз на проживання);

– кількісне квотування (більшість країн, що приймають іммігрантів, установлюють їхню максимальну кількість на рік);

– встановлення часових обмежень. Законодавства більшості країн визначають максимальні терміни перебування мігрантів на території країни. Після закінчення цього терміну мігранти повинні залишити країну або одержати від компетентних органів дозвіл на продовження свого перебування в ній;

– визначення географічних пріоритетів. Мається на увазі надання переваги вихідцям із одних країн перед іншими. До уваги береться рівень розвитку країни, культурна близькість, наявність історичних зв'язків тощо. Наприклад, для мігрантів із скандинавських країн та осіб, що мають норвезьке коріння існують великі преференції;

– заборони. Явні і приховані заборони наймати іноземну робочу силу зазвичай зафіксовані в законах про професії, за якими іноземцям заборонено працювати. Явні заборони прямо вказують спеціальності або галузі, у яких працювати іноземцям не можна. Приховані заборони, навпаки, перераховують спеціальності або галузі, до яких можна залучати лише громадян певної країни, перекриваючи таким чином доступ до них іноземців [12].

– стимулювання рееміграції, тобто повернення мігрантів на їх батьківщину. Програми стимулювання рееміграції містять широке коло заходів, починаючи від примусової репатріації незаконних іммігрантів до надання матеріальної допомоги іммігрантам, які бажають повернутися на батьківщину.

Таким чином, міжнародна міграція має як позитивні, так і негативні наслідки для країни, що приймає мігрантів. Для регулювання імміграційних процесів розвинені країни використовують ряд заходів та прийомів в основі яких лежить селективний принцип.

3.3. Міграційні зв'язки між Норвегією та Україною

Міграційні зв'язки між Норвегією та Україною мають давню історію, яка сягає в раннє Середньовіччя. Перші київські князі (Рюриковичі) мали скандинавське коріння. Україна сьогодні підтримує тісні політичні відносини з Королівством Норвегія.

Норвегія визнала незалежність України 24 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини між країнами було встановлено 5 лютого 1992 р. Договірно-правова база нараховує 43 чинних документи [10].

Протягом 2023 року між Україною та Норвегією відбулося 23 заходи найвищого рівня, в яких у т.ч. обговорюватися питання українських біженців та шукачів притулку [10].

За даними Норвезької імміграційної служби, станом на 1.01.2024 року в Норвегії проживало 65 757 громадян України зі статусом тимчасового колективного захисту (біженці) [10; 46]. Вони сьогодні є другою за величиною етнічною групою в Норвегії після поляків. Частка українців серед іноземців складає 10,4 % (поляків – 17,5 %). У статевій структурі українців переважають жінки – 58,7%, відповідно, на чоловіків припадає 41,3 % [10; 46].

До 2022 року до Норвегії прибувало кілька сотень українських іммігрантів. Сальдо міграцій впродовж 2007-2021 рр. було позитивне й складало у середньому 309 осіб (табл. 3.1).

У 2022 р. відбулося різке зростання інтенсивності міграцій. Кількість іммігрантів збільшилася у 75 разів (з 435 до 32550 осіб), сальдо міграції – у 152 рази (з 213 до 32371 осіб). Поясненням цьому є російська агресія, внаслідок чого в Європі з'явилася велика кількість українських біженців. Навіть Норвегія із її жорстким міграційним законодавством, прийняла близько 66 тис. українських мігрантів.

Найбільшими за кількістю українців осередками є міста Осло, Берген, Ставангер, Тронхейм та Драммен [10; 19]. В цілому ж українці мешкають

розосереджено по всій території Норвегії (рис. 3.1). Найбільше наших громадян проживає в прилеглому до столиці регіоні Вікен (7531 осіб). Далі йдуть західні фюльке Вестланн (3945 осіб) та Ругаланн (3825 осіб). У решті фюльке кількість вихідців в Україні варіює в межах 2-3 тис. іммігрантів.

Таблиця 3.1.

Міграція громадян України до Норвегії у 2007-2023 рр.*

Рік	Імміграція	Еміграція	Сальдо міграції
2007	278	73	205
2008	343	85	258
2009	360	82	278
2010	360	99	261
2011	492	145	347
2012	488	121	367
2013	462	164	298
2014	446	120	326
2015	526	139	387
2016	489	156	333
2017	473	139	334
2018	434	118	316
2019	691	157	534
2020	393	210	183
2021	435	222	213
2022	32550	179	32371
2023	33101	2439	30662

* Складено автором на основі [34]

У відсотковому відношенні найбільше українців проживає у фюльке Нурланн (1,06%), Трумс-ог-Фіннмарк (0,89%), Агдер (0,87%), Мере-ог-Ромсдал (0,87%). Це або території з екстремальним кліматом (Нурланн, Трумс-ог-Фіннмарк), або найменш розвинені регіони Норвегії (Агдер, Мере-ог-Ромсдал). Найменша частка українців в найбільш розвиненому столичному регіоні та прилеглих територіях: Осло (0,34%), Вестфолл-ог-Телемарк (0,53%), Вікен (0,58%). Це ще раз показує на досить сувору міграційну політику Норвегії, яка спрямовує іммігрантів до малозаселених територій й обмежує їх кількість у найбільш заселених.

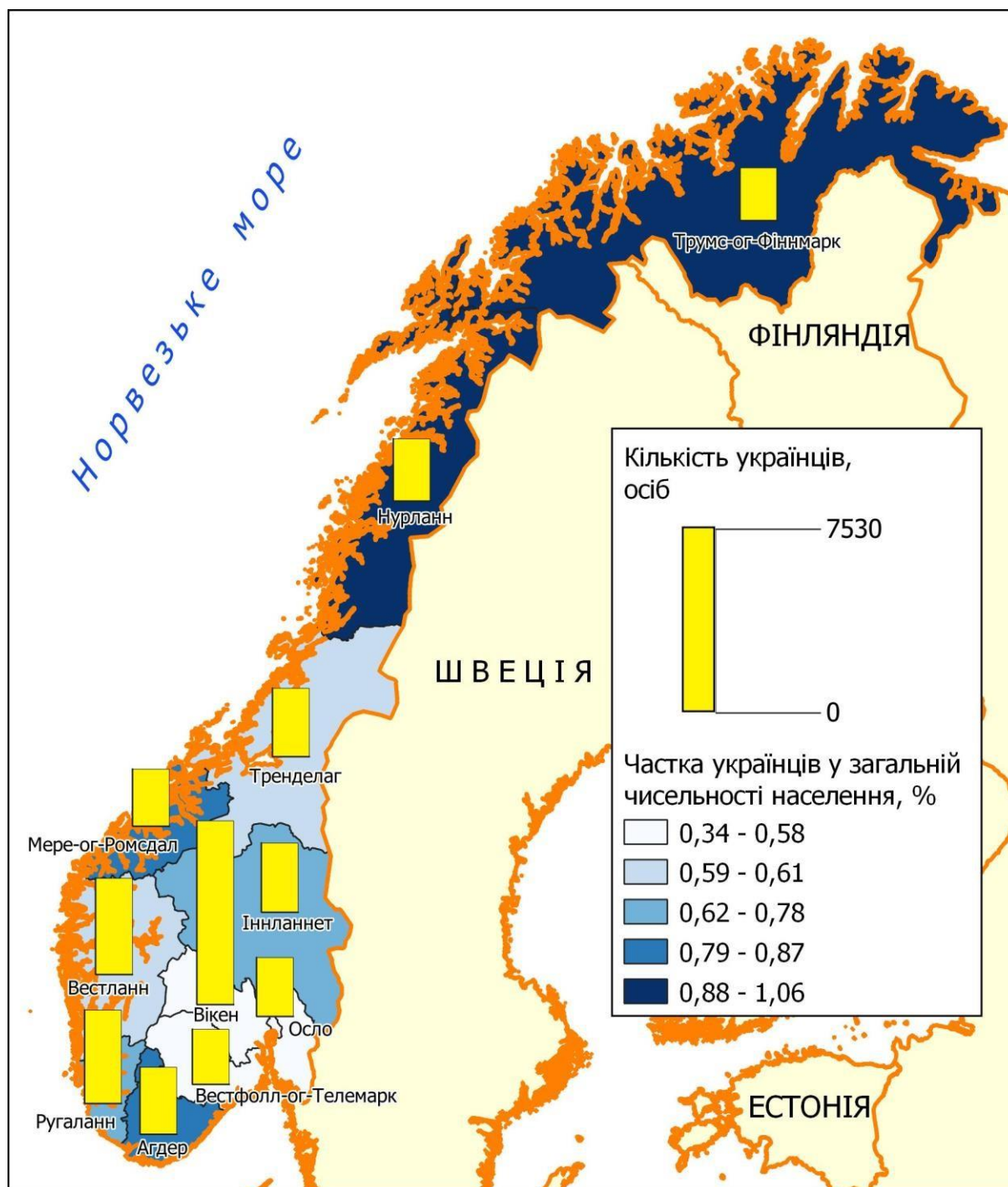

Рис. 3.1. Розселення українців у Норвегії (2023 р.)

Складено за даними [45]

За оцінками Статистичного Центрального Бюро Норвегії, кількість українців, які працюють у країні, нараховує 11 тисяч осіб, серед них більше половини – прибули до Норвегії після початку повномасштабного вторгнення РФ. Кожен п'ятий українець у віці 20-66 років, який іммігрував до Норвегії після російського вторгнення, мав роботу станом на листопад 2023 року (готельна та

ресторанна діяльність, ділові послуги, переробна промисловість, охорона здоров'я та соціальна робота, первинна промисловість та роздрібна торгівля).

В Норвегії діють кілька українських організацій: 3 недільні школи – «Українська школа «Кобзар» в Норвегії», «Українська школа «Еллісів» в Осло», українська школа у м. Ставангер, та 7 регіональних українських культурно-просвітницьких громадських організацій, а саме: Українська громада в Норвегії (заснована у 2004 р. у м. Осло); Українська спілка Західної Норвегії (заснована у 2009 р. у м. Берген); Українська спілка в Ругаланн (заснована у 2016 р. у м. Ставангер); Українська спілка в Тронхеймі (заснована у 2018 р. у м. Тронхейм); Українська громада Східної Норвегії (заснована у 2020 р. у м. Осло); Норвезько-українська організація в Адгері (заснована у 2022 р. у м. Крістіансанд); Українська громада в Будьо (заснована у 2022 р. у м. Будьо).

З 2006 р. в Осло діє Українська недільна школа при Українській громаді в Норвегії. У 2016 р. свою діяльність започаткували українські школи в м. Ставангер та школа «Еллісів» в м. Осло. Україномовні ЗМІ у Королівстві Норвегія відсутні [10; 19].

Норвезьке управління імміграції (Norwegian Directorate of Immigration (UDI)) заявило про посилення імміграційних вимог для українських біженців. Запроваджується ряд обмежень для українців та пропонуються значні одноразові виплати за виїзд з Норвегії [10; 42].

Отже, Україна підтримує тісні політичні відносини з Королівством Норвегія. Станом на 1.01.2024 року в Норвегії проживає 65 757 громадян України. Вони сьогодні є другою за величиною етнічною групою в Норвегії після поляків. Основна кількість мігрантів з України прибула у 2022-2023 рр. після російського вторгнення. Найбільше українців проживає в регіонах Вікен, Вестланн, Ругаланн. У 2024 р. Норвегія запроваджує більш жорстке законодавство до вихідців з України.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання поставлених завдань можна зробити наступні висновки.

Міграція населення – це переміщення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього. Залежно від мети та причини переселення осіб, які здійснюють міграцію можна поділити на три категорії: мігранти, біженці та шукачі притулку. У науковій літературі є багато різноманітних класифікацій міграції населення.

У науковому дискурсі є багато різноманітних теорій, що намагаються пояснити міграційні переміщення людей. Головними з них є: теорія неокласичної економіки, теорія людського капіталу, нова економічна теорія міграції, теорія «суспільного капіталу», економіка сімейної міграції, теорія сегментованого (подвійного) ринку праці, теорія світових систем, теорія притягування-виштовхування (pull-push), теорія міграційних мереж, теорія міграційних систем. Головними чинниками які впливають на міграційний рух населення вважаються економічні.

При дослідженні міграції населення використовують порівняльно-географічний, історичний, математико-статистичні, моделювання, системного аналізу, класифікації, картографічний методи дослідження. Головними показниками для дослідження міграції є кількість прибулих (іммігранти), кількість вибулих (емігранти), сальдо міграції, коефіцієнт прибуття, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт сальдо міграції.

Міграційні процеси в Норвегії мають тривалу історію у якій були як періоди активної еміграції (переважно у минулому), так і періоди потужної імміграції (після другої світової війни). Потужні еміграції до США та Канади у другій половині XIX – на початку XX ст. призвели до формування потужної норвезької діаспори.

Впродовж 2023 р. до Норвегії прибуло 86 589 іммігрантів. Еміграція з країни склала 34 011 осіб. Сальдо міграції у 2023 р. становило +52 578 осіб. У розрахунку на 1000 населення це складає: коефіцієнт прибуття – 15,60%, коефіцієнт вибуття – 6,13%, коефіцієнт сальдо міграції +9,47%. Населення Норвегії інтенсивно зростає (приблизно на 1% в рік) внаслідок міграційних процесів. Найпопулярнішими для мігрантів є столичний регіон (Осло) та прилеглі до нього території (Вікен, Вестфолл-ог-Телемарк). Загалом, розподіл мігрантів по території Норвегії є досить рівномірним.

На сучасному етапі у Норвегії імміграція переважає над еміграцією. Максимум міграційної активності припадає на 2022 р., що пов'язано із великою кількістю біженців з України. Різке зменшення закордонних міграцій у 2019-2020 рр. пояснюється наслідками пандемії COVID-19. Сьогодні поляки становлять найбільшу групу іноземців, які проживають у Норвегії. Найпопулярнішою країною еміграції є Швеція. Закордонних мігрантів спрямовують у найменш заселені регіони країни, що вказує на продуману імміграційну політику Норвегії.

Внутрішні міграції є більш потужними ніж зовнішні (міждержавні). Загалом по країні спостерігаються диспропорції у розподілі внутрішніх мігрантів. Найпривабливішими територіями є Столичний регіон та Ругаланн. Для північних територій (Нурланн та Трумс-ог-Фіннмарк) характерний великий відтік населення.

На території Норвегії можна виділити 4 міграційні кластери: I кластер – міграційна ситуація найкраща, II кластер – міграційна ситуація сприятлива, III кластер – міграційна ситуація середня, IV кластер – міграційна ситуація задовільна. Для кожного кластера слід проводити міграційну політику з врахуванням конкретної регіональної міграційної ситуації.

Норвегія проводить досить жорстку імміграційну політику. Є два основні принципи норвезької імміграційної політики: 1) імміграція повинна бути обмежена; 2) усі іммігранти, яких прийнято до Норвегії, повинні мати рівні можливості в суспільстві. Громадянство Норвегії важко отримати, оскільки

мігранти повинні мати постійне місце проживання в Норвегії протягом семи років та не мати проблем із законом.

Міжнародна міграція має як позитивні, так і негативні наслідки для країни, що приймає мігрантів. Для регулювання імміграційних процесів розвинені країни застосовують ряд заходів та прийомів в основі яких лежить селективний принцип. Для обмеження в'їзду мігрантів запроваджують наступні заходи: прийняття відповідного міграційного законодавства, візовий режим, вимоги до професійної та освітньої кваліфікації мігрантів, обмеження особистого характеру, віковий ценз, кількісне квотування, встановлення часових обмежень, визначення географічних пріоритетів, прями заборони, стимулювання рееміграції та інші.

Україна підтримує тісні політичні відносини з Королівством Норвегія. Станом на 1.01.2024 року в Норвегії проживає 65 757 громадян України. Вони сьогодні є другою за величиною етнічною групою в Норвегії після поляків. Основна кількість мігрантів з України прибула у 2022-2023 рр. після російського вторгнення. Найбільше українців проживає в регіонах Вікен, Вестланн, Ругаланн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративний поділ Норвегії. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB_%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97
2. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної та соціальної географії. Київ : Либідь, 1997. 320 с.
3. Голота Д. В., Мальцева К. С. Імміграційна політика інтеграції в Данії, Норвегії та Швеції: цілі, результати та тенденції. *Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки*. 2015. Т. 174. С. 61-70.
4. Державна служба статистики України. Сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Жупанський Я. І., Сухий П. О. Соціально-економічна картографія : підручник. Тернопіль, 1997. 274 с.
6. Западнюк С. О. Аналіз науково-методичних підходів до суспільно-географічних досліджень міграції населення. *Український географічний журнал*. 2007. № 1. С. 34–38.
7. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава : аналіз управління зовнішніми міграціями : монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2004. 236 с.
8. Міграційні явища та процеси : поняття, методи, факти : довідник / В. С. Кравців, У. Я. Садова та ін. Львів: ІРД, 2009. 228 с.
9. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії. Київ : Вища школа, 1996. 232 с.
10. Політичні відносини між Україною та Норвегією. *Посольство України в Королівстві Норвегія*. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/487-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-norverijeju>
11. Пугач С. О. Міграції населення Волинської області : суспільно-географічний аналіз : монографія. Луцьк : ПФ «Смарагд», 2012. 190 с.

12. Пуригіна О. Г., Сардак С. Е. Міжнародна міграція : Навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 312 с.
13. Економічна географія: навчально-методичний посібник. – Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2022. – 131 с.
14. Ровенчак О. Визначення та класифікація міграцій : наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 127–139.
15. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ : Гол. ред. УРЕ, 1974. 776 с.
16. Список країн за індексом людського розвитку. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_індексом_людського_розвитку
17. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії. Одеса: Астропринт, 2009. 544 с.
18. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.
19. Українці в Норвегії. *Посольство України в Королівстві Норвегія*. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/493-ukrajinci-v-norvegiji>
20. Шаблій О. І. Математичні методи в соціально-економічній географії : навчальне видання. Львів : Світ, 1994. 304 с.
21. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Львів : Вид. центр ЛНУ, 2003. 444 с.
22. Шевчук Л. Т. Соціальна географія. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 349 с.
23. Aanes E. M., Imenes A. G. Policy: "Migration Policies: Norway". *SPLASH-db.eu*. URL: <https://splash-db.eu/policydescription/migration-policies-norway-2016/>
24. Cooper B. Norway: Migrant Quality, Not Quantity. *Migration Policy Institute*. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/norway-migrant-quality-not-quantity>.
25. Demographics of Norway. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Norway

26. Dyvik E. H. Emigration from Norway from 2000 to 2022. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/586510/emigration-from-norway/>
27. Dyvik E. H. Number of immigrants to Norway from 2000 to 2022. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/586665/immigration-in-norway/>
28. Facts about Immigration. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>
29. Fylkessammenslåinger i regionreformen. *Regjeringen.no*. URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regionreform/regionreform/nye-fylker/id2548426/>
30. Human migration. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Human_migration
31. Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/befolkning/innvandrerer/statistikk/innvandrerer-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
32. Immigration and Relocation in U.S. History. The Norwegians. *Library of Congress*. URL: <https://www.loc.gov/classroom-materials/immigration/scandinavian/the-norwegians/>
33. Immigration to Norway. *The Free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Immigration_to_Norway#cite_note-:0-5
34. Immigration, emigration and net immigration, by citizenship 2007K1 - 2023K4. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/statbank/table/11327>
35. Increased migration within Norway. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/increased-mobility-in-norway>
36. Innvandrerer i Norge. *Fra Wikipedia, den frie encyklopedi*. URL: https://no.wikipedia.org/wiki/Innvandrerer_i_Norge
37. Migration in Norway - statistics & facts. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/topics/7073/migration-and-integration-in-norway/#topicOverview>

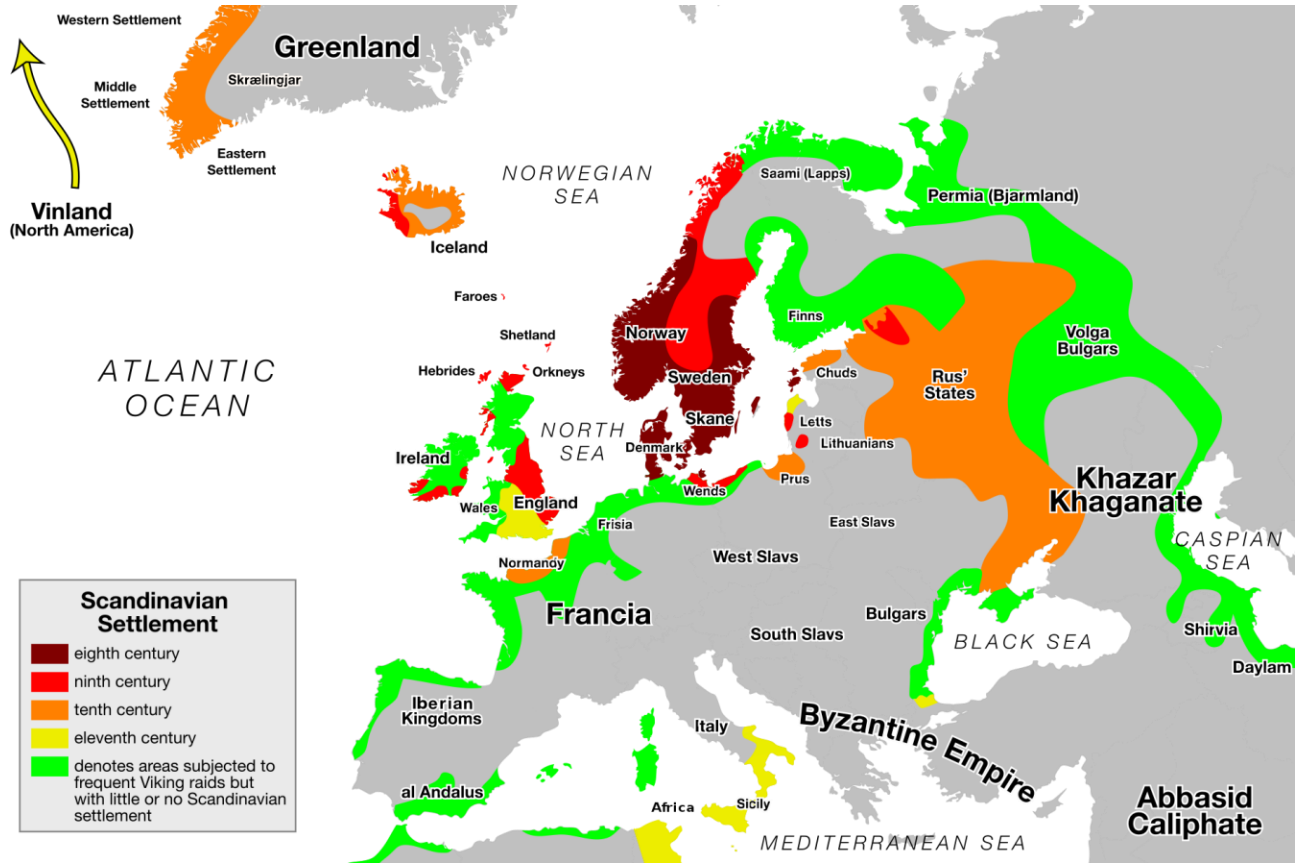
38. Migration to/from the whole country, counties and municipalities. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/statbank/table/09588/>
39. Migration. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Migration>
40. Migrations. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/befolkning/flytting/statistikk/flyttinger>
41. Myhre J. E. Population movement to and within Norway, 1830-1914. *Nordics.info*. URL: <https://nordics.info/show/artikkel/population-movement-to-and-within-norway-1830-1914>
42. Norway Tightens Immigration Rules for Ukrainian Refugees. *ETIAS.COM*. URL: <https://etias.com/articles/norway-immigration-adjustments-ukrainian-refugees>
43. Norway. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Norway>
44. Norwegians now number 5 million. *NewsInEnglish.no*. URL: <https://www.newsinenglish.no/2012/03/18/norwegians-now-number-5-million/>
45. Population, by citizenship (M) (UD) 2016 – 2024. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/statbank/table/11366/>
46. Population. *Statistics Norway*. URL: <https://www.ssb.no/en/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>
47. Sandnes T. Innvandrere i Norge 2017. Oslo-Kongsvinger: Statistics Norway, 2017. 190 p. URL: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/332154?_ts=162901a1050
48. The Dictionary of Human Geography / Edited by Derek Gregory, Ron Johnston, Geraldine Pratt, Michael J. Watts, and Sarah Whatmore. 5th Edition. Chichester : Wiley Blackwell, 2009. 1071 p.
49. Thorvaldsen G. Migration in Norway between 1865 and 1960: History, Directions, Numbers. *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/342594390_Migration_in_Norway_between_1865_and_1960_History_Directions_Numbers

50. Viking Age. *Wikipedia, The Free Encyclopedia.* URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Viking_Age
51. Zuravskaja J. Norwegian immigration policy and immigration policy implementation problems. Magistritöö. Tallinn, 2015. 66 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Експансія вікінгів [50]*

*Кольорами позначені наступні території розселення вікінгів: коричневий – VIII ст., червоний – IX ст., помаранчевий – X ст., жовтий – XI ст. Зеленим позначені землі, що зазнавали постійних набігів.

Додаток Б

Міграція населення Норвегії у 2010-2023 рр.*

Рік	Імміграція, всього	Еміграція, всього	Сальдо міграції, всього	Громадяни Норвегії, імміграція	Громадяни Норвегії, еміграція	Іноземні громадяни, імміграція	Іноземні громадяни, еміграція
1990	25494	23784	1710	9800	14016	15694	9768
1991	26283	18238	8045	10209	9881	16074	8357
1992	26743	16801	9942	9581	8744	17162	8057
1993	31711	18903	12808	9416	8452	22295	10451
1994	26911	19475	7436	9044	9892	17867	9583
1995	25678	19312	6366	9196	10320	16482	8992
1996	26407	20590	5817	9211	10558	17196	10032
1997	31957	21257	10700	9931	11223	22026	10034
1998	36704	22881	13823	9957	10876	26747	12005
1999	41841	22842	18999	9611	10152	32230	12690
2000	36542	26854	9688	8757	11923	27785	14931
2001	34264	26309	7955	8852	11093	25412	15216
2002	40122	22948	17174	9334	10675	30788	12273
2003	35957	24672	11285	9170	10327	26787	14345
2004	36482	23271	13211	8618	9415	27864	13856
2005	40148	21709	18439	8793	9081	31355	12628
2006	45776	22053	23723	8351	9563	37425	12490
2007	61774	22122	39652	8276	8798	53498	13324
2008	66961	23615	43346	8140	8457	58821	15158
2009	65186	26549	38637	8504	8168	56682	18381
2010	73852	31506	42346	8787	9010	65065	22496
2011	79498	32466	47032	8739	9583	70759	22883
2012	78570	31227	47343	8558	9929	70012	21298
2013	75789	35716	40073	8855	10680	66934	25036
2014	70030	31875	38155	8601	8555	61429	23320
2015	67276	37474	29802	8208	10090	59068	25844
2016	66800	40724	26076	8292	9994	58508	30730
2017	58192	36843	21349	8418	10220	49774	26623
2018	52485	34382	18103	8079	9856	44406	24526
2019	52153	26826	25327	7583	9256	44570	17570
2020	38075	26744	11331	7257	6884	30818	19860
2021	53947	34297	19650	7343	8288	46604	26009
2022	90475	32536	57939	7194	9414	83281	23122
2023	86589	34011	52578	7096	10180	79493	23831

* Складено на основі [40]

Додаток В

Міграція населення у розрізі регіонів (фюльке) Норвегії у 2023 р.*

№ з/п	Назва регіону / фюльке	Уся міграція				Внутрішня міграція				Зовнішня міграція			
		Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб
1	Вікен	59629	42816	16813	12,9	40354	35177	5177	4	19275	7639	11636	8,9
2	Осло	46224	42006	4218	5,9	33606	34119	-513	-0,7	12618	7887	4731	6,6
3	Іннланнет	15806	11984	3822	10,2	9866	10402	-536	-1,4	5940	1582	4358	11,6
4	Вестфолл-ог-Телемарк	17613	12672	4941	11,5	11290	10839	451	1	6323	1833	4490	10,4
5	Агдер	13337	9989	3348	10,5	7544	8739	-1195	-3,8	5793	1250	4543	14,3
6	Ругаланн	16876	11529	5347	10,8	9704	8165	1539	3,1	7172	3364	3808	7,7
7	Вестланн	20080	16090	3990	6,2	11541	12433	-892	-1,4	8539	3657	4882	7,5
8	Мере-ог-Ромсдал	9999	7763	2236	8,3	5962	6364	-402	-1,5	4037	1399	2638	9,8
9	Тренделаг	17336	13640	3696	7,7	10843	10830	13	0	6493	2810	3683	7,7
10	Нурланн	10999	8786	2213	9,1	5958	7670	-1712	-7,1	5041	1116	3925	16,2
11	Трумс-ог-Фінмарк	11796	9842	1954	8	6438	8368	-1930	-7,9	5358	1474	3884	15,9

* Складено на основі [38]

Додаток Г

Середні значення міграції населення у розрізі регіонів (фюльке) Норвегії у 2021-2023 р.*

№ з/п	Назва регіону / фюльке	Уся міграція				Внутрішня міграція				Зовнішня міграція			
		Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб
1	Вікен	58587	40820	17767	13,9	41000	33406	7594	6,0	17587	7414	10173	7,9
2	Осло	46453	44444	2009	2,8	33070	36501	-3431	-4,9	13383	7943	5441	7,7
3	Іннланнет	14267	11238	3029	8,1	9582	9806	-223	-0,6	4684	1432	3252	8,7
4	Вестфолл-ог-Телемарк	16154	11785	4369	10,2	11339	10001	1339	3,1	4815	1784	3030	7,1
5	Агдер	11869	8684	3185	10,1	7537	7478	59	0,2	4332	1205	3126	9,9
6	Ругаланн	15248	11553	3695	7,5	8283	8212	71	0,1	6965	3341	3624	7,4
7	Вестланн	18491	15642	2849	4,4	10772	11965	-1193	-1,9	7719	3678	4042	6,3
8	Мере-ог-Ромсдал	9040	7429	1611	6,0	5568	5986	-418	-1,6	3472	1443	2029	7,6
9	Тренделаг	16556	13478	3079	6,5	10580	10643	-63	-0,2	5977	2835	3142	6,6
10	Нурланн	9291	8171	1120	4,6	5438	7129	-1691	-7,0	3853	1042	2812	11,6
11	Трумс-ог-Фіннмарк	10148	9472	676	2,8	5931	7974	-2043	-8,4	4217	1498	2719	11,2

* Складено на основі [38]

Додаток Д

Рангові значення міграції населення у розрізі регіонів (фюльке) Норвегії у 2021-2023 р.*

№ з/п	Назва регіону / фюльке	Уся міграція				Внутрішня міграція				Зовнішня міграція				Сума рангів
		Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	Прибуття	Вибуття	Сальдо	Сальдо на 1000 осіб	
1	Вікен	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	5	19
2	Осло	2	1	8	10	2	1	11	9	2	1	2	6	55
3	Іннланнет	7	7	6	4	6	6	6	6	7	9	5	4	73
4	Вестфолл-ог-Телемарк	5	5	2	2	3	5	2	2	6	6	8	9	55
5	Агдер	8	9	4	3	8	9	4	3	8	10	7	3	76
6	Ругаланн	6	6	3	5	7	7	3	4	4	4	4	8	61
7	Вестланн	3	3	7	9	4	3	8	8	3	3	3	11	65
8	Мере-ог-Ромсдал	11	11	9	7	10	11	7	7	11	8	11	7	110
9	Тренделаг	4	4	5	6	5	4	5	5	5	5	6	10	64
10	Нурланн	10	10	10	8	11	10	9	10	10	11	9	1	109
11	Трумс-ог-Фінмарк	9	8	11	11	9	8	10	11	9	7	10	2	105

* Складено на основі [38]

